

Lesona

MALAGASY

kilasy famaranana

**LITERATIORA
RIBA**

Mitady ny very (1929-1945)
Tolona fanarenam-pirenena (1945-1960)
Fahafahana (1960-1972)

sokajy A - C - D

MALAGASY KILASY FAMARANANA

SOKAJY A, C, D

I- LITERATIORA

- A- Tetika sy paika fanadihadiana lahatsoratra
- B- Literatiora ankapobeny
- D-Tantaran'ny literatiora malagasy

Vanim-potoana :

- 1) Mitady ny very (1929-1945)
- 2) Tolona fanarenam-pirerena (1945-1960)
- 3) Fahafahana (1960-1972)

II- RIBA

- A- Tsiny sy tody
- B- Ny finoana an'Andriamanitra-Zanahary-Razana
- D- Ny finoana ny Anjara-Vintana-Lahatra-Tendry
- E- Fampiasana Literatiora sy Riba

FIZAHAN-TAKILA

I- LITERATIORA.....1

A- TETIKA SY PAIKA FANADIHADIANA LAHATSORATA.....1

1) Famaritana :	1
2) Ny andrasana aminao any amin'ny fanadinana BACC :	1
3) Tsara ho fantatra :	1
4) Ny dingana arahina :	1
a) Manangana drafitra antsipiriany ao amin'ny vakraoka.....	1
b) Aroso ny asa mirindra : (asa voarindra ao amin'ny taratasim-panadinana)	
.....	2

B- LITERATIORA ANKAPOBENY3

1) Famaritana :	3
2) Ny karazany :.....	3
3) Ny ajara asany :.....	4
4) Ny tokony ho toetra ananan'ny literatiora :	5
5) Ny lanjany sy ny anjara toerany :.....	5
6) Ny hery manosika ny mpanoratra literatiora	5

D- TANTARAN'NY LITERATIORA MALAGASY6

1) Vanim-potoana literatiora “mitady ny very” (1930-1945).....	6
a) Zavan-nisy teo amin'ny fiarahamonina :.....	6
b) Ny tara-kevitra noventesin'ny mpanoratra :.....	6
d) Ny mpanoratra :.....	7
2) Vanim-potoan'ny literatiora fitakiana ny fanarenana (1945-1960).....	7
a) Ny zava-nisy nanamarika ny vanim-potoana :.....	7
b) Ny tara-kevitra :.....	7
d) Ny mpanoratra :.....	7
3) Vanim-potoan'ny literatiora fahafahana (1960-1972).....	7
a) Ny zava-nisy nanamarika ny vanim-potoana :.....	7
b) Ny tara-kevitra :.....	8
d) Ny mpanoratra :.....	8

II- RIBA.....8

A- NY TSINY SY NY TODY8

1) Ny tsiny	8
-------------------	---

a) Famaritana :	8
b) Hevity ny mpandinika :	9
d) Ny loharano nohazoana azy :	9
e) Ny toeatra ananany :	9
f) Vokatry ny finoana azy :	9
g) Ohabolana sy tenina mpandinika :	10
2) Tody.....	10
a) Famaritana :	10
b) Hevity ny mpandinika :	10
d) Loharano nahatonga ny tody :	10
e) Toeatra anan'ny tody :	11
f) Vokatry ny finoana azy :	11
g) Ohabolana sy tenina mpandinika	11
B- NY FINOANA AN'ANDRIAMANITRA-ZAHARY-RAZANA :	12
1) ANDRIAMANITRA :	12
a) Famaritana	12
b) Loharano ipoirany.....	13
d) Toeatra ananany	13
e) Karazany :	13
f) Vokatry ny finoana azy :	14
g) Ohabolana sy tenina mpandinika	14
2) ZAHARY	15
a) Famaritana :	15
b) Loharanony :	15
d) Ny toeatra ananany :	15
e) Karazany :	15
f) Ny vokatry ny finoana azy	15
g) Ohabolana sy tenina mpandinika :	16
3) RAZANA	16
a) Famaritana :	16
b) Toeatra ananany :	16
d) Ohabolana sy tenina mpandinika :	16
D- NY FINOANA NY : ANJARA- VINTANA- LAHATRA- TENDRY	17
1) ANJARA.....	17
a) Famaritana :	17
b) Loharano iavian'ny anjara :	17

d) Toetry ny anjara :	18
e) Ny vokatry ny finoana azy	18
f) Ohabolana sy tenina mpandinika	18
2) NY VINTANA	19
a) Famaritana :	19
b) Loharano nampisy azy	19
d) Ny toetry ny vintana.....	20
e) Ny vokatry ny finoana azy :	21
f) Ohabolana sy tenina mpandinika	21
3) NY LAHATRA	22
a) Famaritana :	22
b) Loharanon'ny lahatra :.....	22
d) Ny toetry ny lahatra	23
e) Ny vokatry ny finoana ny lahatra :	23
f) Ohabolana sy tenina mpandinika	24
4) NY TENDRY	24
a) Famaritana :	24
b) Ny loharanon'ny tendry :.....	24
d) Ny toetra ananan'ny tendry :	25
e) Ny vokatra ny finoana ny tendry :	25
f) Ohabolona sy tenina mpandinika :	25
E) FAMPIASANA : LITERATIORA SY RIBA	26
1) Fanontniana madinika (sokajy A).....	26
a) LITERATIORA (sokajyA).....	26
b) RIBA (sokajy A)	26
2) Fanontaniana madinika (sokajy C sy D)	27
a) LITERATIORA (C sy D).....	27
b) RIBA (C sy D)	27
3) Famakafakan-kevitra	28
Sokajy A :	28
Sokajy C sy D	28
4) Fanadihadiana lahatsoratra :	29
Sokajy A	29
Sokajy A-C-D.....	30

A- TETIKA SY PAIKA FANADIHADIANA LAHATSORATA

1) Famaritana :

Manandrana manakatra ny hafatra tian'ny mpanoratra hampitaina, ao anatin'ny lahatsoratra no atao hoe « manadihady lahatsoratra » .

2) Ny andrasana aminao any amin'ny fanadinana BACC :

Io hafatra (Fotokevitra : FK) notakarina io dia voamarin'ny drafitra (Renihevitra : RH) n any fiazran'ny hevitra ao amin'ny lahatsoratra, ary ny RH indray dia hamarinin'ny ZK roa na telo. Mifamatotra izany ny FK-RH-ZK ary ny PK

3) Tsara ho fantatra :

- Ny FK dia hafatra ampitainèny mpanoratra
- Ny RH dia fizaran'ny hevi-dehibe ao amin'ny lahatsoratra. Mety efa ho atolotry ny laza asa (ao amin'ny fanontaniana) io RH io raha misy lohahevitra mitarika ny laza asa [natokana ho an'ny sokajy C sy D irery iany]
- Ny ZK dia hevitra notakarin'ny mpandinika tao ambadiky ny tny na fehezantenin'ny lahantsoratra ka mifanaraka amin'ny RH tohfanany.
- Ny PK dia tsy maintsy teny na andian_teny na fehezanteny naka ny ZK avy ao amin'ny lahatsoratra.

4) Ny dingana arahina :

a) *Manangana drafitra antsipiriany ao amin'ny vakraoka*

Inona no foto-dresaka : FR?

Lazao ny FK : (Hafatra)

RH1 :

ZK1

PK

ZK2

PK

Teteza-mita

RH2

ZK1

PK

ZK2

PK

Fanamarihana :

- Reha manolotra ZK :
 - Atolotra ilay hevitra
 - Hazavaina ilay hevitra
 - Avohitra ny hevitra azo tsoahina
- Ny PK dia tsy maintsy avy ao amin'ny lahatsoratra ihany.
- Raha telo ny RH dia tsra kokoa raha roa ny ZK ao anaty RH tsirairay. Raha roa ny RH dia ZK telo isaky ny RH iray.
- Raha manohana ny ZK ny fomba fanoratra (sarin-teny, marim-potoana, rafim-pehezan-teny) dia hanalimafisana ny PK koa io fanehoan-kevitra (FHK) kanto io.
- Tokony ho azo tsara ny lahatsoratra (azo an-tsaina ny FR, FK, ny RH eo ampamakiana tsara ny lahatsoratra vao miroso amin(ny fananganana drafitra antsipiriany.

b) Aroso ny asa mirindra : (asa voarindra ao amin'ny taratasim-panadinana)

- Ny teny fampidirana

Tsy hanazavan-kevitra ao

Fanolorany ny fizotry ny asa fotsiny no atao ao ka asesu toy izao :

- Tari-dresaka (FR na momba ny mpanoratra, na momba ny vanim-potoana nanoratana) enti-mampiditra ny lahatsoratra.
- Fehezanteny manolotra ny foto-kevitra
- Fehezanteny manolotra ny drafitra (RH)

Tsy miova andalana raha tsy lany ny andalana tsirairay (endrika ivelany isehoany). Marhina tsipika eo ambanin'ny boky na gazety nakana ny lahatsoratra.

Atao sora- baventy ny anarn'ny mpanoratra.

- Ny famelabelarana

Rehefa vita ny TF1 dia mandingana andalana 2, izay vao atolotra misesy ireo RH sy ZK monohana azy.

Satria famelabelaran-kevitra no atao dia hazavaina tsirairay ireo RH, ZK rehetra ao amin'ny drafitra antsipiriany efa nomanina. Asesy ny famelarany azy ka ny endrika ivelany no manavaka azy toy izao :

- Mandingana andalana 2 rehefa vita ny TF1, ka hiditra famelabelarana.
 - Mandingana andalana 2 koa rehefa tapitra ny famelabelarana ka hiditra teny famaranana (TF2)
 - Mandingana andalana 1 rehefa miova RH vaova.
 - Miova andalana koa na mikisazka 4sm rehefa miova ZK na hanao TTM
 - Tandremo ny soratra, ny taratasim-panadinana!
- Ny teny famaranana (TF2)

Eto anin'ity fizarana farany ity no itarafan'ny mpitsara ny votoatin'ny aza atao amin'ny famelabelarana ary koa ahafantarany lanjan'ny fanadihadiana vita. Koa ireto no tokony ho ita ao :

- Famintinana ny ZK tao amin'ny famelabelarana
- Fanitarana ka mampiseho olana miseo ankehitriny mifandray tamin'ny famelabelarana (lohahevitra)
- Vahaolana entina manatsara ny tontolo Malagasy (tanjona ankapoben'ny taranja Malagasyio)

B- LITERATIORA ANKAPOBENY

1) Famaritana :

Hoy RAVELOJAONA, Mpanolo-tsaina, lah. 19, Jiolay 1908 : “ NY literatiora dia fandaharana an'tsoratra na am-bava izay zavatra mitranga ao antsain'ny olombelona”

Toetra fototra mamaritra ny literatiora :

- Teny
- Hevitra na fihetseham_po
- Kalto
- Am-bava na an-tsoratra

2) Ny karazany :

Misy karazany roa

- Literatiora am-bava :

Tanisaina sy tononina, mampifanatrika ny mpanantontosa sy ny mpihaino, tsy fantatra

ny mpanoratra azy sy ny fotoana niforonany. Ireto ohatra vitsivitsy : beko, antsa, sasy, tsolabe, angano, hainteny, isa, jijy, kagary, sokela.

– Literaitora an-tsoratra :

Omanina an-tsoratra, mampifandray ny mpanoratra sy ny mpamaky, fantatra ny mpanoratra azy sy ny fotoana nandrafetana azy. Aely amin'ny boky, gazety, onjam-peo, fahita lavitra... Ohatra amin'ny literatiora an-tsoratra :

- Mirindra : tonokalo na poezia, tononkira
- Tsy mirindra : tantara foronina, sombin-tantara, tantara tsangana (teatra), lahatsoratra famotopotoran-kevitra.

3) Ny ajara asany :

Maro ny asa sahanin'ny literatiora :

– *Manala voly*

Hoy RAVELOJAONA, Mpanolo-tsaina, Lah. 19, 1908 : “Ny kendrena amin'ny literatiora dia ny hahafinaritra syahasoa”.

– *Manabe, mitaiza, mananatra ny literatiora* :

Hoy Ranoe, Gazety Hasina K.T.R :

“Fa ny soratro sakaiza
No mamohafoha saina
Manentana fanahy
Hanolokolo sy hitaiza”

– *Manentana ny fiaraha-monina ny literatiora* :

Hoy Randza ZANAMIHOATRA, Vainafon Tononkira, t.5 : “Mamoha fihentanana tsy mbola tafapoitra taneraka ao amin'ny olona ny soratra, manetsika ny saina hanakatra ny fivelaran'izao tontolo izao”.

– *Mampitovitovy ny fisian'ny mpiara-belona ny literatiora* :

Hoy Charles RAVOAJANA HARY, Fanasina, 1965 : “Ny literatiora dia fiasana manefy ny sain'ny olona mba banana fisainana mifandraindraika”.

– *Mitahiry ny tantara sy maminavina ny hoavy ny literatiora soratan'ny mpanoratra* :

Hoy Rndza ZANAMIHOATRA : “Feon'ny fantatra sy ny tsy fantatra no entiny. feon'ny lasa sy ny ho avy.”

– *Mampifandray ny mpanoratra sy ny mpamaky ny literatiora* :

Hoy Pst RAMINO P. : “mifandrohy ny mpanoratra sy ny mpamaky. Saozanina ny voalohany raha mitory teny an'efitra. Ary mandeha an-jambany ilay faharoa raha tsy misy mpitantana

sy mpitari-dalana”.

4) Ny tokony ho toetra ananan'ny literatiora :

- Mampita hafatra mazava amin'ny mpandray
- Mazava sy mora risina
- Mivoaka any ao amin'ny fiarahamonina ny hevitra avoitrany.
- Misalotra endrika manintona : mihataka amin'ny fahita andavan'andro

5) Ny lanjany sy ny anjara toerany :

Manan-danja ny asan'ny literatiora saingy tsy eon oho eo no ahitana ny vokany. Misoko mangina ao amin'ny mpanjifa ny asany, fitaovana matanjaka amin'ny fiarovana ny kolontsaina Malagasy izy.

Ambaran'I E.D ANDRIAMALALA in. Ny fanagasiana tokoa mantsy fa : “ny toe-tsaina raha te handroso marina no tsy maintsy amboarina voalohany indrindra”.

Ananantsika maro ny literatiora saingy hoy ny mpanoratra Ranoe hoe : “Manankarena mpanoratra isika saingytsy haintsika ny mitrandraka izany harena izany ho vy miaina hanentana ny firenena”.in. Haren-tsaina boky fahadimy.

Matetika ihany koa tsy fantatry ny olona tsar any hevitra ambaran'ny mpanoratra ka hoy I Clau-rà :

« Tsy adala ny poeta fa Hendry loatra angamba
Na lalin-tsaina koa
Matoa tsy azontsika ny zavatra lazainy »

6) Ny hery manosika ny mpanoratra literatiora

Loharano telo no manosika ny mpanoratra literatiora :

- *Ny aingam-panahy :*

Toa hery mahagaga miditra ao anaty ka mahatonga ny mpanoratra hahatafavoaka asa kanto. Hoy Ranoe in. Tovozin-tsy ritra, boky 3 :

“Ny aingam-panahy dia tsy inona fa TROMBA mambabo ny fon'ny Poeta, ka mahatonga azy hiteny kanto izay mambabo ny fo hafa;”

Kanto : mihataka amin'ny fahita andavan'andro, mamitra, manintona ary mahasoa.

- *Ny talenta :*

Toetra ananana efa ao anaty aahafahana mamokatra ny kanto.

Hoy I ARNI, in. Tovozin-tsy ritra, boky 3 : “ Ny talenta dia fahaiza-manao ao anatin'ny tsirairay hatrany am-pahariana, ka arakaraka ny fahaizana mintrandraka azy no hiroboroboany sy hisandratany amin'ny toerana mendrika na hahafatesany.”

– ***Ny fahalalana :***

Fanazarana ny saina handinika sy hamakafaka ihany koka no ahafahana mandrafitra literatiora kanto.

Hoy Ranoe in. Harentsaina boky 5, tak. 98 :

“Ny talenta miampy fandalinana sy fikarohana no mahakanto ny asa satria ny fiontanana anaty fenoin’ny fikarohana fehezin’ny lalàna no miteraka aina ao amin’ny soratra”.

D- TANTARAN’NY LITERATIORA MALAGASY

1) **Vanim-potoana literatiora “mitady ny very” (1930-1945)**

a) **Zavan-nisy teo amin’ny fiarahamonina :**

- Nanmpy ny Malagasy tamin’ny fanatsarana ny seranan-tsambo, lalam-by, ary nampiroborobo ny kolon-tsaina ny governor frantsay Leon CAYLA mba hanambatambazana ny Malagasy;
- Taitra ka nitarika ny Malagasy tamin’ny fikarohana ny very ny telo lahy :
 - Charles RAJOELISOLO
 - Ny Avana RAMANTOANINA
 - Jean Joseph RABEARIVELO
- Noporofoin’izy telo lahy ireo fa manana ny literatiora ny Malagasy fa nophotehin’ny vahinyka ilaina ny fameranana izany eo amin’ny :
 - Fameranana ny hasin’ny teny Malagasy
 - Ramolavolana ny mpanoratra tantara foronina
 - Fandrafetana ny tononkalo mifototra amin’ny hevitra fa tsy ami’ny endrika ivelanytoy ny rima.
- Nambaran’ireto “mpitady ny very” ireto fa niverina tamin’ny endriny maha Malagasy ny asasoratra tamin’ny 27 Oktobra 1937 ka “HITA NY VERY”
- Nipoaka ny ady lehibe faharoa (1939-1945)

b) **Ny tara-kevitra noventesin’ny mpanoratra :**

- Ny fiandrianam-pirenena faha-mpanjaka no fitodihana amin’ny lasa;
- Ny hatsaran’ny firenana Malagasy n any hataran-tarehin’ny Madagasikara

d) Ny mpanoratra :

- Ny Avana RANANANTOANINA
- J.J RABEARIVELO
- Auguste RAJAONARIVELO
- RAMAHOLIMIHASO
- LOLO RAJOHNS.

2) Vanim-potoan'ny literatiora fitakiana ny fanarenana (1945-1960)

a) Ny zava-nisy nanamarika ny vanim-potoana :

- nifarana ny ady lehibe faharoa
- fampanantenana ny fahaleovantenany tany rehetra voazanaka;
- Fiforanon'ny antoko pôlitika mpitolona (MDRM, SADIAVAHY, JIY, PANAMA, MENALAMBA.)
- Fikomian'ny MDRM 29 martsa 1947

b) Ny tara-kevitra :

- Famotsipotsirana ny rafi-panjanahantany
- Fijalian'ny vahoaka
- Fitivan-tanindrazana

d) Ny mpanoratra :

- Michel ANDRIANJAFY
- RADO
- EMILSON Daniel Tsiferana ANDRIAMALALA
- Josephine RANIRIANA.

3) Vanim-potoan'ny literatiora fahafahana (1960-1972)

a) Ny zava-nisy nanamarika ny vanim-potoana :

- 26 jona 1960 azo ny fahaleovantena
- Mbola voazanaka ara-toe-karena i Madagasikara
- 01 aprily 1971 fihetsiketsehana notarihin'i Monja Jaona tany atsimo

- Mbola tao anaty faribolana frantsay i Madagasikara
- Kaompania vahiny nonintantana ny fanangonam-bokatra
- Nahazo vhana ny fampianarana amin'ny teny frantsay
- Mbola nitohy ny fiankinan-doha

b) Ny tara-kevitra :

- Fanohizana ny fitadiavana ny very
- Fameloma-maso ny tannindrazana
- Ny tsy fitoviana
- Fitsikerana ny rafi-pitondrana
- Fitaomana ny olona hiverina any ambanivohitra

d) Ny mpanoratra :

- DOX
- RADO
- E. D ANDRIAMALALA
- Jean Louis RANAIVO
- Clarisse RATSIFANDRIAMANANA
- Fredy RAJAOFERA

(Tsiny – Tody – Lahatra – Tendry – Anjara – Vintana – Zanahary - Razana)

A- NY TSINY SY NY TODY

1) Ny tsiny

a) Famaritana :

- Hery mitambesatra amin'ny olona mandika fady ka mahavoa azy eo amin'ny fiainany manontolo : ny fahasalamany, ny fananany ary ny taranany.
- Azo ambara koa hoe kilema na tsy fahampiana na tsy fahalavorariana la kesoka ny tsiny araka ny ohabolana hoe : “Tovovavy soa petak'orina ka voatondro iray ny tsiny”

b) Hevity ny mpandinika :

- R.P RAHAJARIZAFY, Filôzofia Malagasy, tak. 70 : “Fanamelohana avy amin’ny fahadisoan-drehetra eo amin’ny fiainana no atao hoe TSINY”
- Maurice RASAMUEL, Kabary am-panambadiana sy amin’ny fanasana, tk. 56 : “Ny atao hoe tsiny dia fahadisoana noho ny fanaovana zavatra tsy tokony hatao, na amin’Andriamanitra, na amin’ny rzana, na amin’ny olombelona”.
- Régis Rajemisa RAOLISON, Rakibolana Malagasy, tsk. 994 : « Ny tsiny dia ota, fahotana, fanamelohan’ny mpiara-belona noho ny fahadisoana nataon’ny tena taminy »

d) Ny loharano nahazoana azy :

Fahadisoana azo avy amin’ny :

- Olona ifaneraserana na iaraha-monina n any olona mahafantatra ny tena na tsy mifanerasera amin’ny tena.
- Razana : toy ny tsy fanantanterahana ny hafatra napetrany.
- Andriamanitra : ny fandikana ny dindiny
- Toerana sy zavatra heverina fa manan-kasina (vazimba, lolo, madiro, tany fady, rano misy zavatra....)

e) Ny toeatra ananany :

- Ratsy hatrany ny tsiny
- Mety tsy hampozina ny itrangany sy ny nahazoana azy
- Azo ialany mialoha na esorina raha efa voan’ny tsiny
- Mety mavoa ny tena ary mihatra atrany amin’ny taranaka ny tsiny

f) Vokatry ny finoana azy :

Lafiny tsara :

- Mitandrina amin’izay atao ny olona matahotra ny ho voany ary miezaka hiala amin’ny tsy mety atao.
- Mitarika ny olona hanaja ny fitsipi-piaraha-monina : fanajana ny zon’ny tsirairay, ny fihavanana, fanajana ny soa iombolnana toy ny tontolo iainana;

Lafiny ratsy :

- Mahatonga ny olona hanilika andraikitra noho ny tahotra ny tsiny

- Mahatonga ny olona hitoka-monina, sy hiforitra anaty ny fanomezan-tsiny
- Mampihena ny vokatra ara-toekarena ny fitandroana ny tsiny amin'ny andro fady tsy iasana sy ny tany fady tsy azo hamokarana

g) Ohabolana sy tenina mpandinika :

- “Ny tsiny maiva-mavesatra”
- “Aza atao famaky mana-tsiny amin’izay kiakiak’akoho”
- “mpandihy lava volon-kelika : mahay manan-tsiny, tsy mahay manan-tsiny”
- “Ny tsiny toy ny hady lalina, tsirihi-mahafanina, ianjera-mahafaty”
- “Ny tsiny toy ny rivotra, tsy hita tarehy fa mahavoa tena”
- “Ny tsiny toy ny oram-panala, an-kokditra vao mahangoly”
- R.P RAHAJARIZAFY, Filôzofia Malagasy : “Ny maha loza azy dia mahavoa anao na dia tsy tandrina aza ny nahadiso anao”

2) Tody

a) Famaritana :

- Ara-piforongan-teny
Tody : fiverenana amin'ny toerna nialana na niaviana
- Ara-kevi-teny
 - Fiverenan'ny ataon'ny tena, na tsara na ratsy, amin'ny tena ihany no atao hoe TODAY
 - Valin'ny fitondran-tena natao na soa na ratsy ny tody.

b) Hevity ny mpandinika :

- FETY Michel, Fanabeazana sy fainampirenena :
“Zava-dehibe amin'ny Malagasy ny fisian'y atao hoe “tody” . fa araka ny finoany dia valin'ny natao io tody io. Izany hoe na inona na inona ataon'ny olona, na tsara na raty, dia tsy maintsy miverina aminy ihany ny valin'ny nataony”

d) Loharano nahatonga ny tody :

- Avy amin'ny atao ny ten any tody, noho izany dia ny tenan'ny tsirairay avy no mamolavola ny todiny avy.

e) Toetra anan'ny tody :

- Manao tsar → tody tsara
- Manao ratsy → tody ratsy
- Tsy azo ialana toy ny tsiny ny tody

Hoy R.P. RAHAJARIZAFY, Filôzofia Malagasy :

“Ny tsiny mbola azo sorahana fa ny tody tsy misy fanefitra”

- Amin'ny tena no mivaly ny tody fa ny tsiny mahatra-taranaka
- Tsy ampoizina ny fotoana igadonany sy ny endrika mety isehoany

f) Vokatry ny finoana azy :

Lafiny tsara :

- Mampisy fanantenana ao anaty manoloana ny ezaky ny tena
- Manamafy ny risi-po hanao ny tsara
- Mampisy fiononana amin'izay manao ratsy amin'ny tena
- Mampanana fandeferana ny finoana azy

Lafiny ratsy :

- Mamolavola ny olona hiatrika ny tsy rariny atao aminy ny tahotra ny tody
- Mangeja ny tsirairay manoloana ny andraikitra tsy mifanaraka amin'ny tena nefá nekena noho ny tahotra ny tody
- Mampanara-po ireo mpanao ratsy ny fiandrasana ny tody
- Maneho hakanosana manoloana ny fahavalox ny tahotra ny tody

g) Ohabolana sy tenina mpandinika

- “Aza mihomehy lava fa ny tody tsy misy, ny atao no miverina”
- “Ny soa atao ilevenam-bola, ny ratsy atao loza mihantona”
- “Ny todim-pitia manodiava fa ny todim-paty aza manody”
- “Manenjika ny osa ka mba enjehin'ny mahery”
- “Todim-pitia, fitia, todim-paty, faty”
- R.P RAHAJARIZAFY, Filôzofia Malagasy :

“Tsy maintsy mahasoa marina an'izay tsara fanahy ny ataony, ary tsy maintsy mahavoa marina an'izay ratsy fanahy ny ataony”

- I.P. ANDRIAMANGATIANA, Vakivakim-piainana, tak.23
- Hoy i Mino; “Todin'ny nataoko izao (aretina) angamba. Raha nampahory anao aho, ry

Tsiry, tsy ho tahaka izao (mpivarano-tena sady marary) no niafarako”.

- RANDRIANJOANIMANANA Olivier, Singan-kevitry ny mpandinika, tak.12 :
- “Manome vahana ny mpanao ratsy ny fiandrasana ny tody mbola ho ela, kanefa tsy tsara ny mamaly ratsy ny ratsy”
- E.D ANDRIAMALALA, Ny Fanagasiana :
“Ny tsiny sy ny tody(.) dia arofanina mba tsy hianjera amin’ny fanjakan’ny Baroa”
- RAKOTOVAO Razoela, Harentsaina boky 5 :
“Ahafahana mamaha ny olana rehetra eo amin’ny fainana ny finoana ny tsiny sy ny tody”
- FETY Michel, Fanabeazana sy fainam-pirenena : “Ny taho-tody no isan’ny niaro ny Malagasy teo aloha tsy hanao ratsy olona loatra”

B- NY FINOANA AN'ANDRIAMANITRA-ZANAHARY-RAZANA :

1) ANDRIAMANITRA :

a) *Famaritana*

– Ara-piforonan-teny :

Andriamanitra : \emptyset - andri-ana+ $\frac{h}{m}$ anitra

- \emptyset - -ana : tsirinteny mamari-toe-javatra
- -andri- : fft “iankinana”
- Hanitra : hasina na lanja

⇒ Ilay toe-javatra niankinan’ny vahoaka izay heveriny fa manan-kasina satria mitahy azy dia : ny razan’ny mpanjaka efa maty

Hoy i Michel RANDRIA, in Foto-teny Malagasy, tak.5 :

“Ny Andriamanitra fahizay dia tsy mba anaran’ny Zanahary, fa anaran’ny Andriamanjaka efa maty”

– Ara-piavian’ny teny :

Teny sanscrit nentin’ny Brahaman tany Endônezia sy Azia atsimo atsinanana no tonga teto amintsika, araka izao :

Adhya atman → Andriamanitra

↓ ↓

“pouvoir divin” “âme” → fanahy foto-piavian’izao rehetra izao

Hoy RATREMA William, in Riba sy lohahevitra :

“Andriamanitra no niantsoany (niantsoan’ny Malagasy) io hery ambony indrindra noho ny hery rehetra io”

– **Ara-pinoana kristiana**

Andriamanitra dia fanahy nanorina izao tontolo izao.

– **Ara-kevi-teny ankapobeny :**

Ilay hery ambony indrindra izay heverin’ny Malagasy fa mitahy azy eo amin’ny fiaianany manontolo no atao hoe Andriamanitra.

b) Loharano ipoirany

Izay rehetra nampatahotra na mahagaga na tian’ny Malagasy fatratra noho ny fitahiany dia noheveriny ho Andriamanitra avokoa.

Ohatra : natahorany ny varatra dia nataony hoe “andriamanitra”; nahagaga azy ny masoandro dia ninoany ho “andriamanitra”; tiany ny razan’ny mpanjaka satria nitahy azy dia nekeny ho “andriamanitra”

d) Toetra ananany

Andriamanitra dia manana toetra toy izao :

- Manana hery ambony tsy hay tohaina
- Mahita sy mahalala ny zavatra rehetra na ny miafina aza
- Mahay ny zavatra rehetra
- Mamaly ny olona araka ny asany
- Mahagaga
- Mamela ny olona amin’ny fahadisoany
- Afaka manafay
- Afaka misampina amin’ny zava-maniry(hazona voamadilo) na vato na rano ary afaka miaina ao amin’ny olombelona na biby (tromba, kalanoro, vazimba).°
- Mitoetra any amin’ny avo izy
- Tokana ho an’ny Malagasy kristiana

e) Karazany :

Maro ny Andriamanitra ninoan’ny Malagasy tany alohabe tany (polythéiste).

Ohatra : ny masoandro, ny vato masina, ny rano manan-jiny, ny tromba, ny kalanoro, ny havandra, ny razana. Ankehitriny nihena izany vokatry ny fidiran’ny fandrosoana avy any ivelany. Mandraka ankehitriny kosa anefa, mbola inoan’ny Malagasy izany

- “Tara” : andriamaniry ny rano
- “Ngory” : andriamaniry ny tany
- “Nikavandra” : andriamaniry ny havandra

f) Vokatry ny finoana azy :

Lafiny tsara :

- Mifehy ny fitondran-tenany ny olona; (mandanjalanja, mifanaja, mifampitsinjo...)
- Mampisy fanantenana eo amin'ny fiainany; (paradise)
- Manana mpanolo-tsaina amin'ny olana mahazo ny olona;
- Mitahy : miaro, manambina, manasitrana eo amin'ny fiainana

Lafiny ratsy :

- Mampisy hakamoana eo amin'ny olona ny fiandrasana azy
- Mampitotongana ny toe-karena ny tsy fandanjalanjana ny fady ao aminy (maro ny andro sy toerana tsy azo iasana)
- Manome vahana ny mpanao ratsy ny fahelan'ny valinasa avy aminy
- Anafenan'ny olona ny ratsy ataony ny fanompoana azy
- Tsy liana amin'ny fikarohana ara-tsiansa ny tanora vao misondrotra

g) Ohabolana sy tenina mpandinika

- “Trafon’omby ririnina ka lasan’Andriamanitra nanao azy”
- “Andriamanitra tsy andrin’ny hafa, andriko ihany”
- “Boka mitoraka alahamady ka hitan’Andriamanitra ny tarehiny”
- “Aza ny lohasaha mangina no jerena fa Andriamanitra ao an-tampon’ny loha”
- Avo fijery Andriamanitra ka mahita ny takona”
- “Rafotsibe mita rano, izay mahaso ataon’Andriamanitra na ho rendrika na ho tafita”
- FETY Michel, Fanabeazana sy fiainam-pirenena :

“Mino marimarina izy fa misy Andriamanitra izay ambonin’ny zavatra rehetra sy manara- maso ny fiainan’ny olona tsirairay, ary mamaly azy araka ny asany avy”

- R.P RAHAJARIZAFY, Filôzôfia Malagasy, tak.84 :
- “Tena mino an’Andriamanitra raha ny Malagasy”
- Adolphe RAZAFITSALAMA, Ny finoana sy ny fombany :
- “Tsy mianina fotsiny amin’ny fahalalàna ny soa sy ny ratsy ataon’ny olona Andriamanitra fa mamaly azy”
- NTAOLOZANDRINY, Fanilon’ny tanora, 1931 :

“Avy amin’Andriamanitra avokoa ny fitahiana sy fanambinana rehetra”

2) ZANAHARY

a) Famaritana :

– Ara-piavian’ny teny :

Avy amin’ny teny Endôneziana hoe : Yang + hari
“esprit” “jour”
Izay andro

⇒ Izay nahitana masoandro ny Zanahary

– Ara-kevi-teny :

Ireo nahary ny taranaka na nahitana masoandro taloha ela be no Zanahary.

Ireo razana niaviana ka mitahy.

Eo koa ny hoe : ilay nikarakara tany aloha ka naха toy izao ny tena : izay nahary no lasa Zanahary.

Andriamanitra ihany no Zanahary saingy mety tsy tandidy intsony ilay tena nipoirana dia natao hoe : Izay nahary.

b) Loharanony :

– Mitovy amin’ny loharanon’ny Andriamanitra ihany

d) Ny toetra ananany :

– Toy ny hita tao amin’ny Andriamanitra ihany

e) Karazany :

– Toy ny tao amin’Andriamanitra ihany. Marihina fotsiny fa any amin’ny faritra avaratra andrefana dia atao hoe : manompo Zanahary ny manompo tromba, ary antsoina hoe Zanaharibe ny Trozona any Faradofay sy Morondava.

f) Ny vokatry ny finoana azy

Ny vokatry ny finoana azy dia mitovy amin’ny vokatry ny finoana an’Andriamanitra ihany.

g) Ohabolana sy tenina mpandinika :

- “Zanahary tsy mitahy mandry”
- “Tarehy ratsy nataon-janahary, tsy vanon-kisaronan-doha”
- “Tsara tarehy tsy endrehin-dravaka, avelao hitoetra amin’ny vitan-janahary”
- “Aza mandika ny soan-Janahary”
- Pascal LAHADY, Le Culte Betsimisaraka, tak. 220 :
“Zanahary fito maso mahita ny avaratra sy ny atsimo”
- “Tsy misy tsy fantatr’Andriamanitra fa minia miondrika izy”
- “Ny adala no tsy ambakaina Andriamanitra no atahorana”
- “Fikasana an’olombelona fa ny didy an’Andriamanitra”
- “Aza mandidy alohan’Andriamanitra toy ny mpanotrika atody”

3) RAZANA

a) Famaritana :

Ilazana ny olona efa nodimandry rehetra ny Razana

b) Toetra ananany :

- Mitombo hery sy fahalalana ny olona rehefa maty
- Mitahy ny velona ny razana
- Mandrindra ny fiarahanonin’ny velona izy (mampihavana, mampiray, mampivondrona.)
- Mampitombo hery azy ny fanomezan-kasina toy ny famadihana, fikarakarana tanindrazana, fasan-drazana.
- Tsy afa-mitahy izay voatsiny fony fahavelony teo anivon’ny fiaraha-monina ohatra : ny boka, ny vehivavy momba, ny mpamosavy, ny lehilahy tsy voafora ary ny andevo, ireo dia tsy azo ampidirina am-pasan-drazana

Fehiny :

Iray ihany Andriamanitra sy Zanahary ary Razana fa ny fotoana iantsoana azy no mahasamy hafa ny anarany. Samy hery iankinan’ny velona izy ireo.

d) Ohabolana sy tenina mpandinika :

- “Raha Razana tsy hitahy, fohazy hihady vomanga”

- “Aza manalokaloka toa razana tsy hitahy”
- “Sendra masaka no tokony hihinana, avy tsy nasaina fa nasesiky ny razana”
- Michel RANDRIA, Fototenay Malagasy, B1 :
“Masina mihitsy ny tso-dranon-drazana”
- Charles RAVOAJANAHAHARY, Gazety Tselatra :
“Miantoka antsika ny razana”
- ILAY, in. Mikatsaka ny fiadanana, tak.23 :
Hoy I Zefa : “Tsy mety daholo izay atao.efa voan'ny ozon-drazana mihitsy”
- RANDRIANJOANIMANANA Olivier, Singan-kevitry ny mpandinika, tak.17 :
“Sakana tsy mampandroso ny firenena ny finoana ny razana”
- R. Parson mpampianatra, in. Tolo-tanana ho an'ny mpianatra Malagasy, tak.23 :
“Ny tsy fanajan'ny Malagasy ny hasin'ny Razana no fototra namotika ny soatoavin'ny rehetra”

D- NY FINOANA NY : ANJARA- VINTANA- LAHATRA- TENDRY

1) ANJARA

a) *Famaritana* :

Ny anjara dia fanomezana avy amin'Andriamanitra Andriananahary tsy maintsy zakaina na tsara na ratsy.

Hevitry ny mpandinika :

RAMAROLAHY, in Rakitry ny elan'ny ntaolo Malagasy :

“Samy manana ny zavatra tsy maintsy miseho amin'ny fainany avy ny olona tsirairay, ary izay mihatra aminy araka izany, na soa na ratsy no atao hoe “anjara”

b) *Loharano iavian'ny anjara* :

- Amin'ny ankabobeny dia Andriamanitra Andriananahary no manome ny anjara araka ny voalazan'ny mpandinika ANDRIAMAMPIHANTONA, Kabary Betsileo, tak.33 :
“Araka ny finoan'ny Malagasy dia Zanahary no tompon'ny zavatra rehetra, ka izy no mpizara, izy no mpanome”
- Mety hiankina amin'ny tsirairay koa ny anjarany :
 - ◊ Ezaka natao,
 - ◊ safidy,
 - ◊ Andraikitra noraisina,

- ◊ Fitondran-tena
- Mety ny olona mpiara-belona koa no mizara ny anjara ka solontenan'Andriamanitra izy amin'izany. Ohatra : mizara laoka i Neny, manome asa ny télécision, mizara fanomezana ny minisitra.

d) Toetry ny anjara :

- Misy ny anjara tsotra, ohatra : fahazoan-taranaka, fahombiazana, fanambinana.
- Misy ny anjara ratsy, ohatra : fahafatesana, loza mitranga, fatiantoka..
- Azo isafidianana ny anjara nefo tsy voatery ho tanteraka ny safidy.
- Azo hatsaraina ny anjara
- Mitovy ny anjaran'ny olona any amin'Andriamanitra fa ny vintana no manova izany

e) Ny vokatry ny finoana azy

Lafiny tsara :

- Mampisy ezaka ao anaty ny fantenana ny anjara miandry
- Mahatonga ny tsy fialonana ny fanekena ny fitovian'ny anjara
- Mahatonga ny olona tsy ho taitra amin'izay zava-mitranga
- Mampisy fiononana raha sendra tsy fahombiazana

Lafiny ratsy :

- Mety tsy hampisy fivoarana ny fiandrasana ny anjara avy amin'Andriamanitra
- Mahatonga ny olona hanaiky ny tsy fahombiazany ny anjara voafaritra eo aminy
- Mahatonga tahotra ao anaty ny fieritreretana ny anjara ratsy tsy maintsy hozakaina
- Tsy mandray andraikitra

f) Ohabolana sy tenina mpandinika

- “Bingo manao matso ka misalovana ny anjaran'ny sasany”
- “Misao-bady tanora ka manome zara ho an'ny hafa”
- “Andevolahy maty hariva ka vovon'aliaka no anjara tafondro”
- “Tsy misy mivavaka miankandrefana fa mianavaratra avokoa, fa ny harena mila vintana ka raha tsy anjara tsy azo”
- “Ny adrisa aza, raha tsy andriana ilika tsy azo, ka mainka fa ny harena”

- Clарисse RATSIFANDRIHAMANANA, Ny Zanako II :
“Tolona sy ady ny fainana ka zara ho an’izay manam-piniavana handresy »
- Louis Paul RANDIAMAROLAZA, Hiratra I, STELARIM :
“Ny anjaran’ny olona amin’ny ankapobeny izany dia miankina amin’ny tenany”
- RATREMA William, Riba sy lohahevitra :
“Izay ambinina ihany no sendra anjara soa”
- Joseph RAKOTONIRAINY, Ny toeran’ny razantsika, tak.8 :
“Eo am-pelan-tanantsika ny anjara sy ny vintantsika, isika no misafidy”
- IP. ANDRIAMANGATIANA, Vakivakim-piainana, tak.45 :
“Ny anjaran’ny mahantra anie dia izay atolotry ny mpanana azy ihany e!”

2) NY VINTANA

a) *Famaritana* :

- **Ara-piavian-teny** :

Ny teny hoe “vintana” dia avy amin’ny teny Endôneziana hoe : bitan, ny heviny dia hoe kintana.

- **Ara-kevi-teny** :

Ny vintana dia hery mamariparitra ny olona eo am-pahaterahana arakaraka ny fipetraky ny volana sy ny kintana eny amin’ny habakabaka, sy ny zava-boaary ety an-tany.

Hoy ANDRIAMAMPIHANTONA, in Kabary Betsileo :

“Araka ny finoana ary dia ny andro nahaterahan’ny olona iray no mamaritra ny vintan’ilay olona, ka io vintana io no mitondra ny fizotry ny fainany manontolo. Tsara io dia inoana fa ho sambatra ilay olona, ratsy io dia hosahiran-dava ilay olona”

b) *Loharano nampisy azy*

- Azo ambara ho avy amin’Andriamanitra ihany ny vintana satria ny zava-boaary eny amin’ny habakabaka sy ny ety an-tany dia avy aminy
- Hoy ny voalazan-DRAHAJARIZAFY , in. Filozofia Malagasy, tak. 67 hoe :
“Anjara avy amin’Andriamanitra nahary tongotra aman-tanana ny vintana”
- Avy amin’ny ray aman-dreny sy ny razana nipoirana koa ny vintan’ny taranaka
Hoy Joseph RAKOTONIRAINY, in. Ny tsaran’ny razantsika, tak.8 :
“Ny anjara sy ny vintana dia vokatry ny lalàn’ny todin’ny natao teo aloha”

d) Ny toetry ny vintana

- Ny toetry ny vintana dia mety ho :
 - Tsara
 - Ratsy
 - Mahery

Tsara vintana : ambinina aminizay atao, mizotra tsar any fiainana. Ohatra : vintana vava alahamady

Ratsy vintana : resy lava eo amin'ny fiainana, tsy mahomby amin'izay atao, ohatra : vintana alahasaty androm-pamosavy

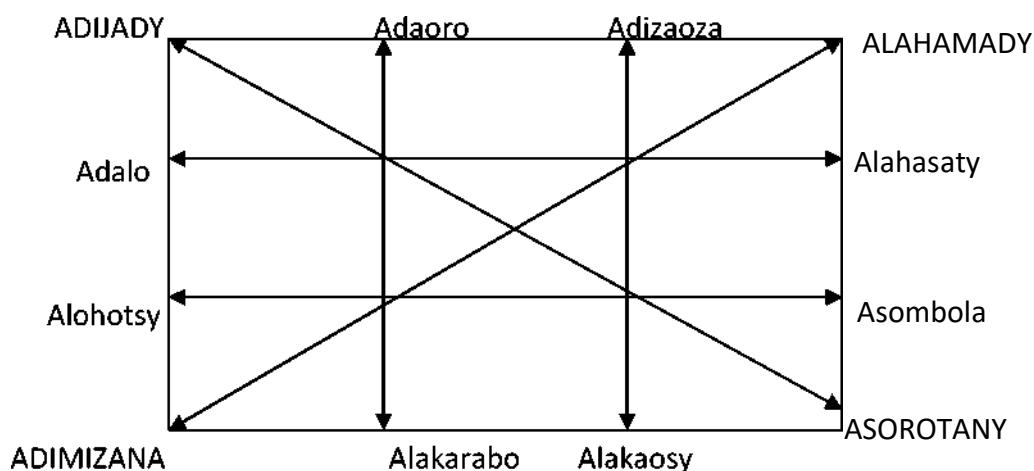
Mahery vintana : mitera-pahavoazana ho an'ny hafa nefá izy tompony afaka madiodio, ohatra : vintana alakaosy

- Ny vintana ratsy sy mahery dia neken'ny ntaolo fa azo arenina.

Hoy ILAY in. Mikatsaka ny fiadanana, tak. 29 :

Hoy I Zefa : "Ny ahy efa vintan-dratsy. noho izany tsy maintsy amboarina io"

- Ny mpanandro ihany no afaka manamboatra sy mahalala ny vintan'ny olona
- Ny vintan'ny olona roa na maromaro miara-manao raharaha dia mety hifanaraka, hifandratra (mifanolana, mifanoto, mifaniho). Izay mifanatrika eo amin'ny zoro na lafin-drindrina amin'ny orim-bintana dia mifandratra araka izao :

ORIM-BINTANA

Toetry ny volana tsirairay araka ny voalazan'I R.P. RAHAJARIZAFY in. Filôzôfia Malagasy, tak. 106 :

Alahamady : andro mahery

Adaoro : andro mandoro

Adizaiza	: andro tsara ihany
Asorotany	: andro mafy
Alahasaty	: androm-pamosavy
Asombola	: mpila vola
Adimizàna	: tsy maty vonoina
Alakarabo	: androm-boa
Alakaosy	: andro mahery
Adijady	: andro mafy
Adalo	: be alahelo
Alohotsy	: tsy marim-ponenana

Toetry ny andro tsirairay :

Alakamisy	: manantena hisy
Zoma	: andro mainty
Sabotsy	: andro mibontsina
Alahady	: andro mahery
Alatsinainy	: andro mena
Talata	: andro gorobaka
Alarobia	: tsy miverina

e) Ny vokatry ny finoana azy :

Lafiny tsara :

- Mahatonga ny olona hanaiky ny fahefan'Andriamanitra amin'ny fiaianany
- Mahay manamboatra ny sainy ny olona manoloana ny tsy fahombiazany
- Mahay mandamina ny raharaha amin'ny fandaminana ny fotoana
- Mampisy fahatokisan-tena amin'ny andraikitra sahanina noho ny fahalalana ilay vintana; manana fanantenana.

Lafiny ratsy :

- Mahatonga ny olona hifanilika ao anaty fiarahamonina
- Tsy mampioitra satria resy tsy miady (ratsy vintana)
- Miteraka tahotra ao amin'ireo ratsy vintana

f) Ohabolana sy tenina mpandinika

- “Ny te hanana tsy mahaleo ny ambinina”

- “Ny faniriana tsy takatry ny vintana”
- “Ratsy vintana toa saka, bevohoka vao atao ho mamosavy”
- “Tolo-kena maty jiro ka vintana sisa andrasana”
- “Tonom-bintana tsy maha lehilahy”
- “Ratsy tarehy manam-bintana ka ny soa no manantona ho vady”
- Clarisse RATSIANDRIHAMANANA, Ny Zanako II :
 - « Izay mino fa maty sy fadiranovana hatrany am-boalohany no milaza fa ratsy vintana izy »
- Joseph RAKOTONIRAINY, Ny tsaran'ny razantsika, tak.8 :
 - “Ny olombelona dia manana fahefana hanamboatra ny vintany sy ny anjarany noho ny maha-Fanahy azy”
- R.P RAHAJARIZAFY, Filozofia Malagasy, tak.108 :
 - “Raha vintan-ko faty, tsy mba azo hazonina ny aina, ary raha vintan-ko velona, tsy mba azo vonoina ny aina”
- I.P. ANDRIAMANGATIANA, Vakivakim-piainana, tak.29 :
 - Hoy I Tsiry tamin'I Mino : “Ny vintana no tsiniako, izy no nanova ny zotram-piainantsika ho tahak'ireny”

3) NY LAHATRA

a) Famaritana :

Fomba nandaharan'Andriamanitra Andriananahary ny zotra lalovan'ny fiainan'ny olombelona manomboka eo am-pahaterahana hatrany ankoatra.

Hoy ANDRIAMAMPIHANTONA in. Kabary Betsileo, tak 35 :

“Heverina fa fandaharan-janahary avokoa no tsy maintsy narahin'olombelona”

b) Loharanon'ny lahatra :

- Avy amin'Andriamanitra Andriananahary ny lahatra
- Hoy RAZAFITSALAMA, Ny finoana sy ny fombany :
 - “Izy mpahary indrindra no fototr'io lamina na fandaharana io”
- Hoy koa R.P. RAHAJARIZAFY, in. Filozofia Malagasy :
 - “Inoany (ny Malagasy) fa lahatr'Andriamanitra no mampisy azy sy mitondra azy sy miantso azy any am-parany”
- Misy koa fandaharana ataon'ny olombelona samy olombelona, ohatra, ny Sekoly no

mandahatra ny fandaharam-potoana ampianaran'ny mpampianatra tsirairay avy.

d) Ny toetry ny lahatra

Toy izao ny endrika ankapobeny nandaharan'Andriamanitra ny fiainan'ny Malagasy

- 1er Teraka arahana fomba "mivoaka itàny"
- 2ème Ampidirina ao anaty fiarhamonina amin'ny alalan'ny "famorana na koa alavolon- jaza"
- 3ème Mandray adidy amin'ny alalan'ny "fanambadiana"
- 4ème Lasa "manam-panahy rehefa tonga olobe, olon-kendry, nahoda, mpitan-kazomanga, Tangalamena..."
- 5ème Maty rehefa antitra
- 6ème Lasa razana mitahy rehefa tonga ao am-pasandrazana

Mety tsy ho tonga ao ka lasa fanahy mihetraketraka : lolo, angatra, matoatoa, masantôko, setoany.

- Tsy ananan'ny olombelona fahefana ny lahatr'Andriamanitra
- Tsy azo terena hanaraka ny safidy ny lahatra

Hoy R.P. RAHAJARIZAFY, Filôzôfia Malagasy, tak.98 :

"Tsy azo ihodivirana, fa tsy maintsy mizotra amin'ny efa voasoratra ianao. Efa voasoratr'ilay Nahary anao ny diam-piainanao"

- Na izany aza dia miezaka hifehy ny lahatra amin'ny alalan'ny fahaizana amampahalalana ananany (fanafody, fanabeazana aizana.)

e) Ny vokatry ny finoana ny lahatra :

Lafiny tsara :

- Vonona hiatrika ny fiainan-ko avy noho ny lahatra ny olona
- Mahay mionona raha sendra voina
- Mahafantatra ny andraikitra sy ny toetra araka ny anjara toerany :

"Raha zaza no tsy hilalao, modia ho tanora, raha tanora no tsy ho jejo, modia ho antitra; raha antitra no tsy hitafa kalo, modia ho razana; raha razana no tsy hitahy, fohazy hihady vomanga"

Lafiny ratsy :

- Mangeja ny sain'ny olona tsy ahafahany mivoatra ny lahatra
- Manakana ny safidiny ny finoana ny lahatra

- Mahatonga fanomezan-tsiny an'Andriamanitra ny tsy fankasitrahan'ny olona ny laha-piaianany

f) Ohabolana sy tenina mpandinika

- “Fikasana an'olombelona fa ny didy an'Andriamanitra”
- “Tsy misy biby te ho kary, fa mahery ny laha-janahary”
- “Aza mimenomenona amin'ny anjara, fa tsy ny olombelona no tompon'ny lahatra”
- “Aza latsaina ny momba fa Andriamanitra no tompon'ny lahatra”
- R.P. RAHAJARIZAFY, Filôzôfia Malagasy :

“Hadalana sy aim-bery foana ny mitoetra ho atsy na aroa, fa tsy maintsy mizotra amin'izay efa voasoritra ianao”

- I. P ANDRIAMANGATIANA, Vakivakim-piaianana, tak.23 :

“Mino! Tsy avelan'ny lahatra tsy hihaona isika”. Hoy I Tsiry

- ED ANDRIAMALALA, Ilay Vohitory ny nofy, tak.114 :

“Matahotra ny ankasomparan'ny lahatra sy ny sangy maherin'ny vintana aho”

- “Aza manantena hery fa ny lahatra tsy azo rombahina”

- ANDRIAMAMPIHANTONA, Kabary Betsileo :

“Heverina fa efa voajanahary hatrany amboalohany ny toerana sy ny fotoana hitrangan'ireo anjara samihafa voatokana ho an'ny olona tsirairay eo amin'ny fiainany ireo”

4) NY TENDRY

a) Famaritana :

Ny atao hoe tendry dia andraikitra napetrak'Andriamanitra Andriananahary amin'ny oloçna voatokana hitantana fiaraha-monina na anjara asa.

b) Ny loharanon'ny tendry :

- Avy amin'Andriamanitra Andriananahary ny tendry : antso manokana ataony amin'ny olona mba hanatanteraka andraikitra voafaritra.
- Mety ho solontenen'Andriamanitra koa no manendry dia nyvahoaka.
- Eo amin 'ny an-tanatohatra ara-piaraha-monina, misy ihany koa ny fanendrena ataon'ny manam-pahefana anin'ireo olona eo ambany difehezany.

d) Ny toetra ananan'ny tendry :

- Mety hoi tsar any tendry raha maneho fisondrotana
- mety ho ratsy ny tendry raha mampiety voninahitra aman-kasina
- Azo lavina ny fanendrena kanefa midika fandavana ny lamina napetrak'Andriamanitra izany
- Tsy afaka misaraka amin'ny vintana, lahatra, anjara ny tendry

Hoy I J. Nalisoz RAVALITERA, in. Tovozin-tsy ritra 5, tak. 80 :

“Matoa voatendry izy dia efa voalahatra, ary mifanaraka amin'ny vintana ny fahendrena azy, tsy mety ho lasan'olon-kafa ny anjarany na dia ao anaty maro aza izy”.

e) Ny vokatra ny finoana ny tendry :

Lafiny tsara :

- Mifanaja ny tsirairay araka ny anjara toerana misy azy
- To teny ny olom-boatendry
- Matoky tena amin'ny andraikitra nomena zy ny olom-boatendry
- Mampandroso ny as any fisianèny olona voatendry satria “Ny biby tsy manandoha tsy mandeha”

Lafiny ratsy :

- Mahatsiaro tsy fitoviana sy fanavakavahana eo amin'ny tsy voatenddry
- Mampisy fialonana eo amin'ny samy olona
- Mahatonga ny sasany tsy hiezaka intsony ny fisian'ny olom-boatendry

f) Ohabolona sy tenina mpandinika :

- “Aza manendry tena ohatra ny alike ho any an-tsena”
- “Zanakao soa tia ratsy, ka zanak'olona no tendrena ho mpanao ody”
- “Ady voatavo ny fiainana ka tendry mosavy no hita”
- “Ny tendry tahaka ny ranon'orana ka izay tandrifiny tsy afa-miala”
- Louis Paul ANDRIAMAROLAZA, Haratra I : “Ny tendry dia endrik sy tohin'ny lahatra ihany”.
- Ny avana RAMANTOANINA, Sarotra ambara :
“Mangina, mangina, mangina ny foko
Ny tendrin'ny avo ka zavatra tsara”
- RANDRIANJAONARIMANANA Olivier, Haren-tsaina 5, tak. 81 :

“Tompon'andraikitra amin'nyfiainany ny tsirairay, saingy tsy mba hananany fahefana ny tendrin'ny Avo”

- ANDRIANAMPOINIMERINA, in Tantaran'ny Andriana II :
“Foin'Andriamanitra ho ahy ny tany sy ny fanjakana”

E) FAMPIASANA : LITERATIORA SY RIBA

- 1- Fanontaniana madinika
- 2- Famakafakan-kevitra
- 3- Fanadihadiana lahatsoratra

1) Fanontniana madinika (sokajy A)

a) LITERATIORA (sokajy A)

- 1- Lazao ny tian'I Siméon RAJAONA hambara amin'ny hoe : “Ny teny tahaka ny dia, ny tononkalo tahaka ny dihy”
- 2- Inona no atao hoe aingam-panahy?
- 3- Lazao ny toetra mamaritra ny atao hoe kanto
- 4- Nahoana no mifamatora ny mpanoratra literatiora sy n mpamaky?
- 5- Inona ny fepetra itsarana ny olona fa manan-talenta?
- 6- Milazà kanto telo fahita ao anaty tantara foronina
- 7- Misy sokajy firy rah any endrika ankapobeny no jerena ny tononkalo? Lazao avy.
- 8- Milazà tara-kevitra telo avy tamin'ny vanim-potoana literatiora :
 - Mitady ny very (1930-1945)
 - Tolona fanarenam-pirenena (1945-1960)
 - Fahafahana (1960-1972)
- 9- Milazà zava-nisy nanamarika ny vanim-potoana tolona fanarenam-pirenena (telo omena)
- 10- Oviana no voalazan'ireo “mpitady ny very” fa “hita ny very”?

b) RIBA (sokajy A)

- 1- Milaza toetra telo tsy mampitovy ny tsiny sy ny toy
- 2- Milazà loharano telo mety ho nahatonga ny tsiny
- 3- Inona no atao raha tsy te ho voan'ny tody ratsy?
- 4- Milazà toetra telo alnanan'andriamanitra ary tohany amin'ny habolan ny

valinteninao.

- 5- Inona avy no manavaka an'Andriamanitra sy ny razana? (valiny telo)
- 6- Milaza vokatsoa telo avy amin'ny finoana ny anjara
- 7- Manomeza ohabolana telo momba ny lahatra
- 8- Milaza loharano telo mampisy ny tendry
- 9- Mitanisa teboka telo lalovan'ny Malagasy araka ny nandaharan'i Zanahary ny fiainany
- 10- Hazavao ny hevity ny hoe
 - Mahery vintana
 - Mifaniho vintana
 - Manam-bitan

2) Fanontaniana madinika (sokajy C sy D)

a) LITERATIORA (C sy D)

- 1- Milazà andraikitra telo sahnin'ny mpamaky ny literatori
- 2- Farito ny atao hoe talenta
- 3- Inona no liana ny fahalalana raha efa mana-talenta ny mpanoratra ny literatori?
- 4- Azo itarafana ny fiaraha-monina misy ny literatori, nahoana? (andalana tsy mihoatra ny enina)
- 5- Iza no abnaran'ireto telo lahy naira-nitarika tamin'ny fitadiavana ny very teo amin'ny literatori (1930-1945)?
- 6- Milazà tara-kevitra telo tamin'ny literatori "mitady ny very"
- 7- Milazà karazana asa telo nataon'ireo "mpitady ny very" teo amin'ny sehatry ny literatori
- 8- Manomeza zava-misy telo nanamarika ny vanim-potoana literatori fanarenampirenena (1945-1960)
- 9- Afa-po tamin'ny fahazoana fahaleovantena ve ny mpanoratra literatori tamin'ny 1960-1972? Lazao ny anton'ny valinteninao
- 10- Inona no atao hoe tononkalomala-drafitra sy tononkalo mirindra?

b) RIBA (C sy D)

- 1- Inona no atao hoe "tsiny"?
- 2- Milazà toetra telo tsy mampitovy ny tsiny syny tody
- 3- Manomeza ohabolana telo momba ny tody

- 4- Mety misy lafy ratsiny ny finoana ny tsiny, milazà telo amin'izany
- 5- Inona ny soa azon'ny Malagasy amin'ny finoana ny razana? (valiny telo)
- 6- Milaza ohabolana telo manambara ny finoan'ny Malagasy an'l Zanahary
- 7- Inona no manavaka ny anjara sy ny lahatra? (valiny telo)
- 8- Milazà ohabolana telo momba ny tendry
- 9- Lazao ny anaram-bitana manana ireto toera ireto : “tsy maty vonoina”, tsy marim-ponenana”, “be alahelo”
- 10- Milazà karazana mpandahatra ny fiainan'ny Malagasy (valiny telo)

3) Famakafakan-kevitra

Sokajy A :

- 1- Hoy ILAY, in tovozin-tsy ritra, boky 3 :
“Ny aingam-panahy no miteraka kanto” fakafakao sy tsikerao
- 2- Hoy I Clau-rà :
“Tsy adala ny poeta fa Hendry loatra angamba , na lalintsaina koa” fakafakao sy tsikerao
- 3- Hoy ny mpandinika iray :
“mpanonofy ilaina ny mpanoratra” fakafakao sy tsikerao
- 4- Hoy RANDRIANJOANIMANANA Olivier, Singan-kevitry ny mpandinika, tak. 10 : “Ny fahataorana ny tsiny no mahatonga ny olona hanaja sy hametraka ny hafa amin'ny toerana tokony hisy azy” Fakafakao sy tsikerao
- 5- Hoy NTAOLOZANDRINY, Falilon'ny tanora, 1931 :
“avy amin'Andriamanitra avokoa ny fitahiana sy ny fanambinana rehetra” Fakafakao sy tsikerao
- 6- Hoy RATREMA Willliam, Riba sy lohahevitra :
“Izay ambinina ihany no sendra anjara soa” Fakafakao sy tsikerao
- 7- Hoy I.P. ANDRIAMANGATIANA, in. Vakivakim-pinana, tak. 45 :
“Ny njaran'ny mahantra anie dia izay atolotry ny mpanana azy ihany e!” Fakafakao sy tsikerao

Sokajy C sy D

- 1) Hoy E.D. ANDRIAMALALA, in. Ny fanagasiana, tak. 45 :
“Heveerintsika ho tsy marim-pandrosoana ny tsy finoana intsony ny tsiny sy tody”

Fakafakao

- 2) "Andriamanitra tsy omen-tsiny, Zanahary tsy omem-pondro, fa ny olombelona be siasia" Fakafakao
- 3) Hoy RANDRIANJOANIMANANA Olivier, in. Singan-kevitry ny mpandinika, tak. 19 : "Arakaraka ny hamaroan'ny olona mitsapatsapa vintana amin'ny endrika samy hafa no itarafana avy hatrany ny fahantrana eo amin'ny firenena". Fakafakao
- 4) Hoy ny mpandinika iray :
"Fompon'andraikitra amin'ny fiainanay ny tsirairay, saingy tsy mba hananany fahefana ny tendrin'Andriamanitra". Fakafakao

4) Fanadihadiana lahatsoratra :

Sokajy A

Hanoratra aho

Hanoratra aho, hanoratra
 Hanoratra kanefa
 Hoezahiko manokana manokana mandritra ny androm-piaínako
 Izay mba hanoratra
 Soratra mampioitra
 Soratra mandrisika
 Soratra mameloná,
 Soratra manavotra.
 Mba tohan'aina
 Ho an'ireo sy nitsikian'ny vintana,
 Na tsy nambinina,
 Ka mila hitanondrika
 Mitady hivarilavo fa tofokin'ny fiainana!

 Somary hitongilana ho azy ireo ny soratro,
 Ka hanafatra azy
 Fa aoka izy hitraka
 Aoka izy hitsangana,
 Aoka izy hiarina,
 Aoka izy handeha,
 Aoka izy hidy,
 Aok izy hitolona
 Aoka izy hikiry.

Heady fandresena!

Fa matoa izany singoriko ho soratra,
Dia satria inoako sym bola antenaiko,
Inoako atramin'izao.

Fa nasina ny SORATRA !

Haingo (Michel RAZAFIARIJAONA) Sandratra Amboaran-tononkalo voalohany, tak. 09-01-05

Hadihadio ny lahatsoratra

Iza ary... ?

Iza ary ny mpanoratra, iza ary ny poeta?
Moa 'lay mpihantsa horakoraka sa mpilalao manjoretra?
Moa mpanaitra tadin-tsaina sa valiha manjoretra,
Na 'lay mpitady ny tanteraka saingy tsy afaka hetaheta?

Fa inona ary ny mpanoratra, fa inona ary ny poeta?
Moa mpibanjina habakabaka sa eto an-tany ihany no mitoetra,
Na 'lay noharina manokana, mpitondra hafatra voafetra,
Moa 'lay mpilaza tena, sa 'lay akon'ny rehetra?...

Iza ary ny mpanoratra? Iza ary ny poeta?
Moa mba isan'ny vahoaka sa mpiataka ts'ho petsa?

Moa mpirotsaka an-koraka s mihoby ny mpitsetra?
Mpitsikera fahatany sa mpandoka tsisy fetra?
Va 'laympanonofy, sa zava-misy no aboraka?
Inona ary ny poeta? ... Inona ary ny mpanoratra?

ILAY

(novambra 1985)

Hadihadio ny tononkalo.

Sokajy A-C-D

Tsiny sa anjara ratsy?

...Naka ny tiandy Rasamy. Tsy nilany tso-drano tamin-dray aman-dreniny akory(.). Tsy nampihozongozona ny tokatranony izay fahasahiranana amim-bola, satria nizotra tsar any raharahany(.). Nisy zavatra iray navesatra loatra tao am-pon-dRamas y anefa dia izao : tsy niteraka izy roa(.)

– Marina ve fa misy ny tsiny na ny anjara ratsy? Hoy Rasamy

- Moa tsy teny famerimberinao matetika, hoy aho, taminy fa miangatra Andriamanitra raha misy notendreny ho mpanefoefo? Nahoana no olombelona nohariany ka ny sasany homeny zavatra, ary ny sasany tsy homeny?
- Ary ny tsiny ahoana?
- Finoana io hoy aho.
- Kanefa lazaiko anao tsotra, hoy Rasamy, fa samy tsy inoako n any lahatra, n any tsiny. Kanefa izao no mihatra amiko(.)

Lisy hay (Ralaiarijaona) in. Maresaka, lah 7553, 29/02/80

Hadihadio ny lahatsoratra

Fa nampifanantona ahy sy I Mino ve ny fitoeranay irery hatrany saika isan'alina? Samy nanirery ka nitady hafanam-pitiavana? (.)

- Tsiry, mbola manana alahelo amiko ve ianao? Mamelà ahy fa diso taminao aho.
- Tsia ry Mino; tsy manana alahelo aminao intsony aho! Ary efa namela anao koa. Ny vintana no tsiniako; izy mantsy no nanova ny zotram-piainantsika ho tahaka ireny (.)
- Te hanala ahy ianao dia milaza izany. Nisy safidintsika tao, safidiko ratsy angaha ny tena marina e! Vintana ve izany?
- Angamba izay safidiniao, ry Mino, tsy hahatosika ny sitraky ny vintana. Hery lehibe tokoa izy; hery be dia be no mitambatra ho vintana : ny fahaterahana, ny fiarahanina, ny firazanana, ny hery mampitsimoka ny fisiana... Ireny no manosika anao, ary saropehezina ireny! Vintana izany amiko, vintana daholo.

Iharilanto Patrick ANDRIAMANGATIANA

Vakivakim-piainana, tak. 29, Antananarivo 1995

Hadihadio ny lahatsoratra

TANTARAN'NY LITERATIORA MALAGASY

Zava-nisy teo amin'ny literatiora

	<u>Zava-nisy ara-tantara</u>	<u>Endrika nisehoan'ny literatiora</u>	<u>Mpanoratra</u>	<u>Gazety</u>	<u>Tara-kevitra</u>
Vanim-potoana					
1818-1896 K R I S T I A N I N A	<p><u>-18 Aogositra 1818</u> Fahatongavan'ny Misionera Anglisy (David Jones & Thomas BEVAN)</p> <p><u>-23 Martsa 1829</u> Nampianarana ny abidy Malagasy avy amin'ny abidy Latina</p> <p>-Fisokafan'ny sekoly samihafa</p> <p><u>-1835</u> Fandikana'ny Baiboly tamin'ny teny malagasy</p> <p><u>-1839</u> Voadika tamin'ny teny malagasy ny Baiboly</p> <p>-Firoboroboan'ny fivavahana Kristianina na dia teo aza ny fanenjehana nataon-dRanavalona I</p> <p><u>-1837</u> Fandefonana an-dRasalama Maritiora</p>	<p>-Tononkira maintimolaly</p> <p>-Tononkiram-pivavahana</p> <p>-Tononkalo</p> <p>-Sombin-tantara: <i>"Ny dian'ny mpivahiny"</i></p> <p>-Kaonseritra Masina: <i>Tantara avy ao amin'ny Baiboly nolalaovina an-tsehatra</i></p> <p>-Lahatsoratra famotopotoran-kevitra (<i>literatiora Kristianina</i>)</p>	<p>-Joseph ANDRIANAIVORAVELONA (Rainy)</p> <p>-Josoa RAMANISA, RAINISOA RATSIMANDISA</p> <p>-RABARY¹ (mpitandrina)</p> <p>-RAHAINGOSON</p> <p>-RAJAONAH</p> <p>-Razafimahefa</p>	<p>Gazetim-piagononana iray no nisy voalohany teto dia Ny TENY SOA (1861)</p>	<p>-I Jesosy Kristy no hany Mpamony</p> <p>-Fiantorahana tanteraka amin'A/tra</p> <p>-Fiheverana an'A/tra ho Ray be fitia</p> <p>-Malemy ny olona ka mila an'A/tra ho hery</p> <p>-Fiankinana amin'A/tra</p> <p>-Fanehoana ny fahalemen'ny olombelona</p> <p>-Fandalovana ny eto an-tany</p> <p>-Fanantenana Paradisa</p>
1896-1915 F A K A N - T A H A K A	<p><u>-1896:</u>Lasa zanatany frantsay M/kara Ireo vazaha nifandimby nampandry tany: /Joseph Salomon Galliéni (1896-1905)</p> <p>/Victor Augagneur (1905-1910)</p> <p>/Albert Piquié (1910-1914)</p> <p>Rava ny fanjakan'andriana fa ny vazaha rehetra indray no andriana notompoina ary ny Malagasy no andevo</p> <p>-Fanaovana an-tseditany ny Mpanjaka</p> <p><u>-1912-1915:</u>Fijoroan'ny V.V.S izay ivondronan'ireo avara-pianaranana (Dokotera,Mpanoratra,Mpitondra fivavahana...) (=>Sarona ny V.V.S 1915)</p> <p>-Menalamba</p> <p>-Firongatrty ny fironan-tsaina:libre pensée, laïque</p> <p><u>-1914-1918:Ady lehibe I.</u> Sahirana mafy Lafrantsa indrindra teo @lafiny toe-karena.Voatery ireo zanataniny nanampy ady ary isan'ireny I M/kara</p>	<p>--Tantaratsangana</p> <p>--Tantara foronina</p> <p>--Sombin-tantara(Andraozikely)</p> <p>--Tononkalo.</p> <p>--Tantara an-tsehatra (Zefina sy Armand)</p> <p>--Lahatsoratra Famotopotoran-kevitra</p>	<p>-RAJAONAH Tselatra</p> <p>-Alphonse RAVOAJANA HARY</p> <p>-Edouard ANDRIANJAFITRIMO (Stella)</p> <p>-Justin RAINIZANABOLOLONA. (Jupiter)</p> <p>-RAMAHOLIMIHASO (Radium Rhosalis)</p> <p>-Ny Avana RAMANTANTOANINA</p> <p>-Jasmina RATSIMISETA</p> <p>-Rabary</p>	<p>-Ny TENY SOA</p> <p>-Ny mpanolon-tsaina</p> <p>-Vaovao Frantsay-Malagasy</p> <p>-Lakolosy Volamena</p> <p>-Trompetra Volamena</p> <p>-Mazava</p> <p>-Ny mpamafy</p> <p>-Sakaizan'ny tanora</p>	<p>-Fanindrahindrana sy fankatoavana ny vazaha</p> <p>-Fandrosoana</p> <p>-Ny adin'ny mpino sy ny tsy mpino</p> <p>-Fitiovana teraka tamin'ny indray mipimaso ka niafara amin'ny fanambaniana</p> <p>-Fahadisoam-panantenana tamin'ny Frantsay</p> <p>-Ny vola</p> <p>-Ny siansa</p>

1915-1921 M O A N A	Moana ny literatiora an-tsortra (haisoratra) malagasy nandritra ny 7 taona satria :	1)Nalefa sesitany ireo mpanoratra nalaza vokatr'izany dia tsy nisy asa soratra nivoaka. 2)Maro tamin'ireo mpanoratra no voarohirohy tany raharahan'ny V.V.S (15-16) 3)Nihamafy ny sivana teo amin'ny gazety ka tsy afa-nivoaka ny asa soratra 4)Vokatry ny Ady lehibe I dia nihamafy ny fiainana satria voatery manampy an'i Fr i M/kara teo amin'ny lafiny ara-tsakafo:tsy nirona tamin'ny asa-soratra=tsy nisy asa-soratra nivoaka/moana ny haisoratra		
1922-1929 F I F O R E T A N A N A T Y	-Tafaverina teto an-tanin-drazana ireo mpikambana tao amin'ny V.V.S -1929-1930: Tolona nataon'i RALAIMONGO,fangatahana fitovian-jo tamin'ny vazaha -1929: Nanenjehana tsy an-kiato an-dRALAIMONGO (=>Nogadraina i Jean RALAIMONGO) Niaina tao anaty fahoriania sy fijaliana ary fahantrana lalina ny Malagasy nefà dia tsy afaka nanao na inona na inona fa nitazona fotsiny ny alahelo tao anaty tao. Nankahala ireo frantsay ny Malagasy maro satria tsy nahazaka ny fanamparam-pahefana sy ny fandrobana fananana.Noterena hamokatra ho an'ny Fr izay potiky ny Ady lehibe Voalohany ny Malagasy. -Nisy akony tamin'i Madagasikara ny Krizy 1929 -Asa anteri-vozona tsy nandraisan-karama SMOTIG -Fisian'ny aretina samihafa (gripa espaniola,pesta) -Fisian'ny rivo-doza mahatsiravina -Fanafoananany fampianaranana tantara jeografia,Malagasy -Natao sesitany ny V.V.S (na V.P SORISORIN-TSAINA)	--Tantara foronina --Sombin-tantara."Ranomaso " Lysber --Tononkalo."Fasana faharoa". J.J.R --Tantana an-tsehatra --Lahatsoratra Famotopotoran-kevitra	ZOKINY: Ireo Voarohirohy tamin'ny raharaha V.V.S. -Ny Avana RAMANANTOANINA -Jasmina RATSIMISETA -RAVELOJAONA -JUPITER -RAJAONAH Tselatra -STELLA -RADIMUM RHOSALIS, *-Pasteur RAVELOJAONA -ANDRIAMIFIDY -Charles RAJOELISOLO ZANDRINY: Ireo mpanoratra teraka taorian ny 1901: -J.J.RABEARIKELO -Samuel RATANY -HARIOLEY (Elie RAHAROLAHY) -LYS BER(Joseph Honoré RABEKOTO) -RAFANOHARANA -Auguste RAJAONARIVELO	-Kalokalo Tatsinanana -Taramasoandro -Fandrosoam-baovao -Telegrafy -Ny Teny Soa -Ranovelona -Mazava -Ny lasa -Embona sy hanina -Aloky ny fasana sy ny fahafatesana -Ny alahelo -Fitiavana rava -Fanakambotiana -Fahadisoam-panantenana -Endri-dresin'ny fiainana -Fiainana mangidy

M I T A Y N V E R Y	1930-1945	<p>-Fampodiana ny taolam-balon-dRanavalona III avy any Algérie(<u>31 Okt 1938</u>) - Fiverenan ireo voasesitany - Faha 100 taona nandikana ny Baiboly - Fitokanana ny fampielezam-peom - pirenena(1929) - Fanantenana sy famoahazana ny sain' ny mpiara-belona hiverina sy handala ny maha-Malagasy tamin ny alalan ny gazety samihafa(29-38) <u>Ireo very notadiavina:</u> Ny haisoratra malagasy, ny teny malagasy,fahafahana, ny maha-malagasy, fitiavan-tanindrazana -Ady lehibe fa II - Mbola nitohy ny SMOTIG Ny very → ny MAHA MALAGASY</p>	<p>-Lahatsoratra famotopotoran-kevitra: "Toetra maha te-hidera" .RAVELOJAONA -Sombin-tantara:"<i>Tsirivà</i>" .Harioley -Tononkalo:"<i>Vavaka ho an'ny mpandalo</i>" .Élie RAHAROLAHY "Inty mitady anao".Le MyosotisMD "Dihy".JJR -Tantara foronina : "Antso" E.D.A;"Bina".A.RAJON -Teatra "Poizina mifono".Estine RINARISOA</p>	<p>-J.J.RABERIVELO -Charles RAJOELISOLO -Ny Rvana.R -DOX -RAFANOHARANA(Bolespara) -LE MYOSOTIS (CharlesRATSARAOELINA) -Michel ANDRIANJAFY -E.D Andriamalala -Harioley na Elie Raharolahy ... [Hita ny very]</p>	<p>-Mifoha i M/kara -Sampan'oliva -Telegrafy -L'écho de M/car -La Grande île -Sakaizan'ny tanora</p>	<p>-Fitiovana feno disadisa -Fitiavana feno fahoriania -Fitiavan-tanindrazana -Ny lasa -Ny alahelo -Tanàna haolo -Ny alina -Hasambarana -Fepetra maha-olona -Rafi-pisainana Malagasy</p>
	1945-1960	<p>A-Teo amin'ny lafiny ara-piaraha-monina Nitombo tao am-pon'ny Malagasy ny faniriana hahazo fahefana.Nanampy izany hafanam-pon'ireo Malagasy tafaverina avy amin'ny am-bava ady dia mieritreritra raha samy ho faty ihany dia aleo maty miaro an'i Madagasikara .Taratra teny amin'ny fiaraha-monina ny firaisan-kina ary voatosika ireo mpamadika tanindrazana. B-Teo amin'ny lafiny ara-politika -Febroary 1946: Tafatsangana ny MDRM -1946:Natsangan'ny vazaha ny PADESM mba hanoherana an'i MDRM ==>Malagasy avokoa anefa no no ao anatin'ireo antoko roa ireo.Araka izany,ny hampiady ny samy malagasy no tanjon'ny Frantsay -29 Martsa 1947: Nipoaka ny tolona (Raseta,Ravoahangy) -Fiforongan ny Antoko politika samihafa MDRM,JINA, PANAMA, PADESM,AKFM ,PSD(Fr) -Fitondran i DECOPPET izay nitarika ny fanavakahana foko -Fanafoanana ny antoko MDRM sy fisamborana ireo mpitarika izany -Fijoroan'ny Repoblika Madagasikara I (14 Oktobra 1958) -Fahazoana ny fahaleovan-tena (26 Jona 1960) (V.P FITAKIANA FAHALEOVAN-TENA)</p>	<p>-Hita ny very anefa tsy ampy ny fahafahana ka teraka ny Tolona. -Nanentana ny vahoaka hamohafoha ny fitiavan-tanindrazana ;nifanindry an-dalana ny Tolona sy ny Literatiora.Teraka ny atao hoe literatioran'ny fahafahana na haisora-pitolomana teo amin'ity vanim-potoana ity.<u>Endrika nisehoany:</u> -Tononkalo:"Vain'afo tononkira"(Randja.Z) ; "Raki-malala" "Voninkazon'ny Tanteraka (DOX); "Kintan'ny mamanton'alina" (Freddy RAJAOFERA) ==>Hita tamin'ireo tononkalo ireo ny fampiasana sary enti-manohitra ny fanararaotana sy ny fitsetsefana ataon'ny mpanjanaka. -Sombin-tantara -Tantara foronina ==>Misy ireo Tantara maneho ny tsy rariny ataon'ny mpanjanaka. -Lahatsoratra famotopotoran-kevitra ==>Firaisan'ny mpanoratra saina mba hikarohana ny maha Malagasy. Lahatsoratra manentana ny Malagasy hihotra, tsy hanaiky lembenana hijoro amin'ny maha izy azy.</p>	<p>-Clarissee RATSIFANDRIHAMANANA -RANDRIAMIADANARIVO -Randja ZANAMIHOATRA -E.D. ANDRIAMALALA -Jean Narivony -Régis Rajemisa Raolison -Rado -Samuel Randria</p>	<p>-Mandroso -Ny fiainana -Fanavaozana -Lakroan'i M/kara -Kintan'ny Maraina -Fampitaha -Hehy -Basivava</p>	<p>-<i>Fanoherana ny fanjanahan-tany</i> -<i>Fiantsoana ny olona ho tia tanindrazana</i> -<i>Fitaomana ny Malagasy hamerina ny tanindrazana amin'ny laoniny, fanehoana fa tsy azo sakana ny fahaleovan-tena</i> -<i>Fanitsiana ny fitondran-tena</i> -<i>Ny fahaleovantena</i> -<i>Tanindrazana</i> -<i>Fanjanahan-tany</i> -<i>Fahafahana</i> -<i>Fitovian-jo</i></p>

1960-
1972
S
A
R
I
S
A
R
I
M
-
P
A
H
A
L
E
O
V
A
N
T
E
N
A

Ara-politika:

-**26 Jona 1960**: Nahazo fahaleovan-tena i M/kara . Sarintsariny ihany anefa fa mbola maro ny sehatra mbola nanjakan'ny frantsay.
-1960—1972: Repoblika I
-Avril 1972: Fihetseham-bahoaka tany Atsimo (Androy) (Monja Jaona tao @MONIMA).
-13 May 1972: fihetseham-bahoaka notarihan'ny mpianatra teto Antananarivo ary nandrodana ny Repoblika I tamin'ny alalan'io tolona io ny vahoaka Malagasy.

Ara-toe-karena:

Niditra tao amin'ny faribolana "Franc" i Madagasikara. Nampiharina ny politikan'ny kibo Nampidirana haitao vaovao teo amin'ny fambolena sy ny fiompana

Ara-kolontsaina

-Teny frantsay no nampitana ny fampianarana
-Oktobra 1961: Natsangana ny University teto Madagasikara -Ny renivohitra faritany vitsivitsy no nanana CEG na Lycée : nisy ny sivana ka tsapa ho sekoly miangatra sy tsy mifantana amin'ny zaza Malagasy no nisy. (V.P FAHAFAHANA)

1-Tononkalo

Niventy ny fahaleovan-tena Nampahafantatra ny zava-misy Nivoahan'i Dinitra" [RADO]

2-Tantara foronina sy sombin-tantara
 *Nahita sahady ny fisin'ireo zaza efa nianjadian'ny fahantrana
 *Nampahafantatra ny fanjanahana an-kolaka

Boky:

>Ny fofombadiko (E. D. A)
 >Ilay vohitry nynofy (E. D. A)
 >Voromby ; Sikajin'i Dadabe (**RANDRIAMIADANARIVO**)
 >Ny zanako (**Clarisso**)
 >Ny adala no vavahadin'ny Hendry (Henry Jameson)
 >Orimbaton'ny fiadanana (**Michel ANDRIANJAFY**)

3-Lahatsoratra famotopotoran-kevitra

Nahitana fitaomana hamantatra sy handala ny maha malagasy sy fikarohana lalam-baovao

-ANDRY ANDRAINA (RAZAFINDRAZAKA)

-RADO
 -J.Nalisoa
 RAVALITERA

-Celestin
 ANDRIAMANANTENA

-ILAY
 (Ralaisaholimanana Louis Dominique)

-Henri RAHAINGOSON
 -René ANDRIAMALALA
 -RAHAJARIZAFY
 -Régis R.Raolison
 -DOX

-Vaovao frantsay Malagasy

-Madagascar Matin
 -Fanasina
 -Lakroan'i

Madagasikara
 -Le Courrier de Madagascar
 -Maresaka
 -Basivava

-Fanoherana ny sarintsarim-pahaleovan-tena

-Fanoherana ny fanjanahan-tany
 -Ny fahaleovantena
 -Fanohizana ny fitadiavana ny very
 -Fanabezana ny vahoaka manoloana ny fandrosoana

1972-1991
T
O
L
O
M
—
P
I
A
V
O
T
A
N
A

Ara-politika:

- 13Mey1972**:Fihetseham-bahoaka
- 18May1972**:Natolotr'i Philibert.T an'i Jeneraly Gabriel RAMANTSOA ny fitondrana
- 08oktobra1972**:Fitsapan-kevi-bahoaka nanamafisana ny fanomezana ny fahefana an'i J.RAMANTSOA
- 05Febrero1975**:Natolotr'i J.RAMANTSOA an'i Kolonely RATSIMANDRAVA ny fahefana.
- 11Febrero1975**:Maty nisy namono i Kolonely RATSIMANDRAVA (Directoire militaire=fitondrana miaramila)
- 18Jona1975**:Nofidin'ny D.militaire hitondra ny tany sy ny fanjakana ny Capitaine Didier RATSIRAKA.
- 30 Desambra 1975**:Nijoro ny RDM
- May 1991**:Mitaky ny hanovana ny lalàm-panorenana sy hanangana Repoblika faha ||| ny vahoaka
- 31Oktobra1991**:fifanekena natao tao amin'ny PANORAMA izay namarana ny fitokonam-bahoaka.

Ara-toe-karena:

- Fialana amin'ny "Zone Franc"
- Fananganana ny BTM (Banky Tantsaha Mpamokatra)
- Fananganana ny kooperativan'ny fambolena ho an'ny tantsaha mifanampy
- Fanaovana ho laharana voalohany ny lafiny fambolena sy fiompiana
- Fandraisana ho fananam-panjakana ny indositiria vaventy toy ny SECREN sy ny indositiria famokaran angovo toy ny JIRAMA,SOLIMA..
- Fandraisana ho fananam-pirenena koa ireo kaompania vaventy nisahana ny varotra ivelany: Compagnie Marseillaise ,Compagnie Lyonnaise, SICE.

Ara-tsosialy sy kolontsaina:

- Fanagasiana ny fampianaranana
- Nampitomboina ny toeram-pitsaboana
- Fanorenana ny orinasa sosialista
- Niharihary ny tsy fitovian'ny fari-piañana

1-Tononkalo

Nasehon'ny mpanoratra tamin'izany ny tsy fitovian'ny zava-misy hatramin'izay : ny tsy fitoviana ,ny fiangarana, ny fanjanahan-tsaina, ny fahantrana,ny hamafin'ny fiainana, ny tsy fahamarinana sy ny famoretana ny madinika.
 Notaominy ,araka izany, ny vahoaka hanao ny adin-tsaranga sy hitaky ny fanaovana ny fitondrana.

Amboaran-tononkalo:

- Δ- Zo (**RADO**)
- Δ- Aritory (**Clarissee R**)
- Δ- Tontolo isainana (**Faribolana Sandratra**)

2-Ny Tantara

- Nivoaka tamin'izany ohatra :
- (:)Tantsaha [**Louis Gozyzague.R**]
- (:)Mikatsaka ny fiadanana [**Ilay**]
- (:)I Vola [**Andry ANDRAINA**]

3-Lahatsoratra

- ◆ Ny Fanagasiana (**E.D.A**)
- ◆ Haisoratra sy firenena (**RANDRIAMAROZAKA**)

-Régis R.R

- RADO
- Job
- RAKOTOJAONA
- Solo RAJONHS
- E.D.A
- RHA(Navy Harry)
- Andry ANDRAINA
- Solofo José
- Ranoë
- Zo MAMINIRINA
- Esther. R.R
- Clarissee. R
- OM-GUY
- Réné

- Andriamalala
- RANDRIAMANANTENA
- Arsène
- HAINGO
- RANJATOHERY
- Harilala

-Maresaka

- Imongo Vaovao
- Midi Madagascar
- Kitra
- Vintsy
- Omaly sy anio
- Feon'ny merina
- Lakroan'i
- Madagasikara
- AMBIOKA (*)

-Fampitahana ny rafi-pitondrana nisy tamin'izay amin'ny teo aloha

- Fahantrana
- Fahasarat'an'ny fiainana
- Fiangarana sy fanavakavahana
- Tsy fahamarinana amin'ny lafiny maro
- Fitaomana hitolona
- Fiantsoana ny olona hiverina tany
- Ambanivohitra
- Firoboroboan'ny asan-dahalo
- Fahasimban'ny Tontolo iainana

2002-
2017
→...
A
N
K
E
H
I
T
R
I
N
Y

Ara-politika:
2002:Fifidianana filoham-pirenena nifananinan'i **Amiraly RATSIRAKA** sy ny ben'ny tanànan'Antananarivo **Marc Ravalomanana**. Misy ny tsy fanekena ny voaka-pifidianana ka niatrika fikatsoan'ny raharaha pirenena nandritran'ny volana maro.
Tapaky ny taona 2002:Tonga teo amin'ny fitondrana i **Marc .R**
2009:Fihetsaham-bahoaka izay notarihin'ny ben'ny tanànan'Antananarivo Andry RAJOELINA,Monja ROINDEFON,izay nitaky ny fialan'ny mpitondra sy ny nanovana ny lalàm-panorenana.
17 Janoary 2009:Fanokanana ny kianjan'ny demokrasia teo Ambohijatovo.
26 Janoary 2009: May ny R.N.M sy ny tsenam-barotra maro teto Madagasikara.
07 Febroary 2009:Fitifirana teny Ambotsirohitra.
17 Martsa 2009:Napetraka ho filohan'ny tetezamita i **Andry.Rajoelina**.
Desambra 2010:
Fitsapan-kevi-bahoaka mikasika ny Repoblika faha IV .Lany ny "Eny"
20 Desambra 2013:Fifidianana filoham-pirenena.
25 Janoary 2014 :Nanomboka nitondra ny filoham-pirenena **RAJAONARIMAMPIANINA Hery Martial** izay lany tamin'ny fifidianana.
Ara-toe-karena:
-Nihen-danja ny vola Malagasy
Tapaky ny taona 2017:Nivoaka ny vola vaovao sy ny vola 2.0000Ar tokana.
-Maro ny mpandrarahy sy mpitrandraka tonga teto M/kara indrindra fa ny sinoa.
Ara-tsosialy:
-Nidangana ny vidim-piainana
Oh: vary 1kpk→500Ar (foto-tsakafo)
-Fiasan'ny BNGRC iarohana ny olona amin'ny loza maro(rivo-doza,trano may,pesta..)[maro ny traboina,mahazo fialofana vonjy maika,tolo-tànana maro...]
-Mikoroso fahana ny fiainan'ny Malagasy...

Tononkalo:
>Santa-bary (**HAVATSA-UPEM**)
>Tsingerim-pitia(**Faribolana SANDRATRA,1999**)
2-Tantara
-Hamy (**I.P.A,2000**)
-Navalona (**Zoë BARIJAONA ,2000**)
- Vakivakim-piainana (**I.P.A ,1995**)
- *Tantara voafantina*
(*Faribolana 5*)

→ HAVATSA-UPEM :Fikambanan'ny mpanoratra sy ny poeta Malagasy (Union des Poètes et des écrivains Malgaches)
→ FARIBOLANA SANDRATRA: Fikambanan'ireo Poeta Malagasy
→ FARIBOLANA I.P.A :Fikambanan'ireo mpanohana ny asa soratr'lharilanto Patrick ANDRIAMANGATIANA
...

-Iharilanto P.A
-Rado
-Ranoë
-Solofo José
-Zo Maminirina
-RAVALITERA
-Esther .R
...

AMBIOKA,Ny Valiha (*)
-Tia tanindrazana
-Tribune
-Gazetiko
-Express de Madagascar
-Midi Madagascar
-Ao raha
-L'observateur
(*)Gazety roa tsy miresaka afatsy literatiora
...

-Tsy fahatokisana ny mpanao politika
-Tsy fisian'ny fahamarinana teo amin'ny sehatra maro
-Fahaverezan'ny harem-pirenena
-Fahasimban'ny tontolo iainana
-Elanelam-piainana eo amin'ny mpitondra sy ny vahoaka
-Fampahafantarana ny maha malagasy sy ny haren-tsaina malagasy
-Fanehoana ny mahazo ny vahoaka
-Fitiavan-tanindrazana
-Ny kolikoly sy ny risoriso
-Ny Marina
-Ny Rariny
-Ny Hitsiny
-Filofosana hanarina ny efava (kolon-tsaina ohatra)
-Adim-piainana
-Firoboroboan'ny fiangonana zandriny
-Rava ny fomba amam-panao
-Ny fahamarinana
-Fiadanana
....

MALAGASY

	NY AVANA RAMANANYOANINA	SAMUEL RATANY	JASMINA RATSIMISETA	JJ RABEARIVELO	IPA
TENA ANARANY	Michel Ny Avana RAMANANTOANINA	SAMUEL RATANY	JASMINA RATSIMISETA	Jean Casimir RABEARIVELO	Iharilanto Patrick ANDRIAMANGATIANA
TERAKA T@	26 FEBROARY 1891	16 JOLAY 1901	1890	4 MARS 1901	16 MEY 1955
TAO	AmbatofotsyAvaradrano	Ankadibevava	...	Isoraka	Mitsinjo Mahajanga
MATY NY	5 MARS 1940	10 OKTOBRA 1926	1946	22 JONA 1937	...
SOLON anarany	GASY KELY	Tanicus	Trezan,belzaboba, Fantomas,lise,kintana Emile P, Rakotobeloha	A Valmond Verbal, Jean Osmé	I de P, IPA
NAMPIAVAKA AZY	-Niaro ny maha-MLG ka voarohirohy t@ raharaha VVS -Mpnoratra zokiny -Nltarika tao @ vanimpt « mitady ny very »	-15taona dia efa nanoratra -Nalaza tao @ vanimpt « fiforetana anaty » -Nifandray akaiky t@ JJR	-Niaro ny maha-MLG ka voarohirohy t@ raharaha VVS ary nalefa sesitany -Mpanoratra zokiny	-14taona dia efa nanoratra -Mpanoratra zandriny - Nltarika tao @ vanimpt « mitady ny very »	-15taona dia efa nanoratra -Nandalina ny teny sy ny haisoratra

ASA SORANY	<p><u>Tononkalo :</u> izay sambo izay Ny anay, vazon'ny lanitra</p> <p>Sombintantara : Rahanitriniala, samaritana tsara fanahy</p>	<p><u>Tononkalo :</u> embona ; irery teo akaikin'ny fasana</p> <p>Sombintantara : Imbalanony, vita ho azy</p>	<p><u>Tononkalo :</u> rehefa maty aho, Nofiko hono,ny lasa</p> <p>Sombintantara : ny adidy, Anatin'ny haizina</p> <p>Tantara antsehatra : double efatra, Ny tsy hamoizako azy</p>	<p><u>Tononkalo :</u> Tsy embona,Tsy hitony tsy akory</p> <p>Sombintantara : Lala roa,Irene RALIMA</p> <p>Tantara antsehatra : Imaitsoanalala</p>	<p><u>Tononkalo :</u> Ny tanindrazana</p> <p>Sombintantara : HAMY l'epytaphe d'un maitre</p> <p>Tantara foronina: Vakivakimpiainana,domiverina, Onjam-pilafila</p>
TARA-KEVITRA	<p>-fitiavana tanindrazana</p> <p>-fihirana ny zava-boahary</p> <p>-fahafatesana</p> <p>-fitiavana</p> <p>-embona sy hanina</p>	<p>-soritsorin-tsaina</p> <p>-Aloky ny fasana</p> <p>-Alahelo</p> <p>-embona sy hanina</p> <p>-fikaloana ny zava-boahary</p>	<p>-Fahakambotiana</p> <p>-Aloky ny fasana</p> <p>-Ny lasa</p> <p>-Fiainana</p> <p>-Fitavana</p>	<p>-Alahelo</p> <p>-Ny lasa</p> <p>-Fahakambotiana</p> <p>-Aloky ny fasana</p> <p>-fahafatesana</p> <p>-alahelo</p>	<p>-fihavanana</p> <p>-tanindrazana</p> <p>-vintana sy anjara</p> <p>-Fhamarinana</p> <p>-fitiavana</p> <p>-Fahantrana</p>
GAZETY	Masoandro, Fandrosoam-baovao,basivava	Tanamasoandro, fandrosoam-baovao	Telegrafy masoandro	Ny mpandinika Rano velona	...

Ny tantaram-piainany E.D.A

☒ Ny fiainany

Tsiferana Emilson Daniel ANDRIAMALALA no tena anarany.
Teraka tamin'ny 22 Octobra 1918 tao Toamasina Izy.

Voateraka izy dia nalain-dRaibeany sy ny Renibeany tao amin'ny Ray amandReniny, ka efa-taona vao nahita ny Ray sy ny Reniny.
Tsy tia manambany olona izy , na dia ialahy aza dia tsy fampiasany tao amin'ny fianakaviany

Tamin'ny 1941 Nanambady an'i Bethe Lalasoa RAMIALINORO izy
Niteraka 13 mianadahy izy ireo Maty tamin'ny 25 mai 1979 izy

☒ Ny sekoly nianarany

☒ Ny mpanoratra nankafiziny

-Victor HUGO

-Corneille

-La martine

- ...

☒ Ny fianarana hafa nataony

Nianatra momba ny "compatibilite" izy . Nanohy nampiana-tena , ary tia mamaky boky .

☒ Ny asa nataony-1934-1914 Premier Commis de la Societe de Representation industriel comersiale de Tamatave

-1945-1947 Directeur de Trasit Marc Boff Tananarive

-1948-1957: - Directeur de service exportation

- Maison olaf et compagnie Tamatave

- Nipaika ny oran'ny fahaleovan-tena teto amin'ny nosy

- Nirotsaka tamin'ny raharaha-m-pirenena izy ka voaray ho "Chef de cabinet de l'Anssemblee representative et l'ensemblee provisoire(1957-1960)

-Directeur de la sous-agence SOGAMA teto Tananarivo.

-Voaray niasa tao amin'ny taranom-bokim-pirenena .

-1967-1970 L'administration d'ecriture de ADBM (Fikambanana Natao Hampandroso ny Tranom-boky eto Madagaskara)

-1970-1979 Chef de la division "Promotion du livre" na " fampiroboroboana ny soratra , ny boky ary ny famankiam-boky " tao amin'ny tranombokim-pirenena

☒ Ny asa sorany

Tantara foronina

-zazavavin-drano

-Antso

-Fofombadiko

-Hetraketraka I,II

-Taolambalo

-Ilay vohitory nynofy

-Menarana

-Ranomasina

Sombitan-tantara

-Voankazo nandrarana
-Talaky mandeha
-Tasiha

Tantara tsangana

-variraiventy farany

Tantara fandefa amin'ny onjam-peo

-Ramaso sy ny namany
-Malagasy isika
-Feon-kira
-Tadio

Lahatsoratra famotom-potorankevitra

-Ny fanagasiana
-Maty ve RATSIMANDRAVA?

Famakafakana momba ny teny malagasy

-Ohatra sy haotra
-Ny faingo mihantona
-Haisoratra syntsiky

☒ Tarakevitra

-fitiavan-tanindrazana
-Ny fitiavana
-Ny tolony madinika
-Ny halehibe sy haratsian'ny vola

Ny avana RAMANATOANINA

Ny fainany

-Anarany

Ny Avana RAMANATOANINA

-Teraka

26 Febroary 1894 tao Ambatofotsy Avaradrano

Ny sekoly nianarany

-FFMA Ambohijatovo

-Le mygre de vilers

-Niomana ho dokotera , nef a dia anisan'ny mpianatra nahay izy dia tsy afaka tamin'ny fanadinana fianarana ho dokotera tao Ankadinandriana

-CESD no farimpahaizana nijanonany

Ny asa nataony

Niasa tamin'ny lalamby sy tamin'ny fivarontam-boky Izy "Imavolanitra"

Nampalahelo azy ny ts nanomezana ho an'ny zaza malagasy ny farim-pahaizana sahaza azy .

Tao Antananarivo no nianarany ny maha tovolahy azy .

Na izany aza dia tsy adinony ny Avaradrano

Lafin-javatra nisongadina tamin'ny fainany

Nisedra fitsapana maro izy

-1902: Maty ny rainy sy ny anabaviny

-1914: Maty ny Reniny

-1932: Maty ny zanany (Benjamina)

-1939: Maty ny zanany (Solofoniaina)

-Indroa rava tokatrano izy

-1940: Maty izy

Mpikambana tao amin'ny vvs izy

Ny fampielezan-kevitra no andraikitra nosahaniny.Nanamora azy

izany ny maha mpiasa ny lalam-by azy

Nosamborina izy tamin'ny taona 1915

Notoriania satria namohafohy ny maha malagasy . Tamin'ny fitsarana

azy dia mbola niteny toy izao izy: "Any aoriana any , na dia toy ny

nofinofy aza izany dia manantena ny fahaleovan-tenany

Madagasikara aho"

Natao sesitany 10 taona tany Comore

Tafody teto an-tanindrazana izy tamin'ny 1920 rehefa nahazo famelan-keloka faobe

Diso fanantenana anefa izy fa:

notsenainy olon-tiany izay efa nanambady olon-kafa , sady ny namany koa tsy nanohy ny tolony

Tsapa ho nankahery tena hatrany izy fa tsy kivy

Ny asa sorany

■ Nanomboka nanoratra tao amin'ny gazety BASIVAVA izy ,tamin'ny taona 1907.Tononkalo maneho alahelo tsy fantam-piaviana no nosoratany ka **Gasy kely** no solon'anarana nampiasainy

■ Tononkalo sy sombin-tantara no tena nosoratany . anisan'ny tononkalo nahalalana azy ireto: **Ny anay, Izay sambo izay,**

Asakasakao , vazon'ny lavitra

Tarakevitra

-Fitiavan-tanindrazana

-Fankafizana ny zava-boahary

-Fikantsahana ny tonga lafatra

-Fitandroana ny fanahy maha olona

-Fitodiana ambanivohitra

-Ny fahafatesana

-Ny fitiavana

Jean Joseph RABEARIVELO

Ny mombamomba azy

-Jean Casimir RABE no anarany . Efa taona moromaro taty aoriana
vao nanova ny anarany hoe Jean Joseph RABEARIVELO
-Teraka tamin'ny 01 Martsa 1901 tao Isoraka Antananarivo izy
-RABOZIVELO no anaran-dReniny
-Tamin'ny Jolay 1926 izy no nanambady an'i Mary na Margueritte
-5 ny zanany : Voahangy ,Sahondra,Solofo,Nora,ary Velomboahangy
-Maty tamin'ny taona 1933 i Voahangy zanany vavimatoa
Izy dia maty namono tena tamin'ny 22 jona 1937

Ny sekoly nianarany

Nianatra tao amin'ny : -Ecole des frere chretien Andohalo -Saint Michel Amparibe -
Flacourt Faravohitra

Ny asany fony fahavelony

-Mpitan-tsoratra ny Chef de caton tao Ambatolampy
-Mpanala diso tao amin'ny imprimerie l'Imerina tamin'ny taona 1924
-Nanao asa an-tsikelika toy ny sary dantelina bibliothecaire
Nanoratra tamin'ny gazety

Ny asa sorany

Tamin'ny 1915 i Rabearivelo no nanomboka nampiseho ny asa-

sorany tamin'ny Malagasy tao amin'ny gazety boky Vakio Ity
nitondra ny solon'anarana hoe: solonanarana K. Verbal
Tamin'ny 24 Mey 1921 nitranga voalohany tao amin'ny gazety La Tribune de Madagascar ny asa-sorany amin'ny teny Frantsay
mitondra ny lohanteny hoe "Le Couchant."
Tamin'ny 1924 no namoaka ny andian-tononkalo amin'ny teny Frantsay La Coupe de Cendres.
Nanomboka teo dia hita tamin'ny gazety maro tao an-toerana sy tany ivelany
toy ny Tsarahafatra, Mpanolotsaina, Capricorne, La Revue de Madagascar,
Le Journal des Poetes, Zodiaque sns,
i Rabearivelo ary isan'ny solonanarana nentiny tamin'izany i Amance Valmond.
Nitana an-tsoratra ny fiainany (journal intime) koa i Rabearivelo,
na dia efa norovitiny aza ny pejy nirakitra ny voalohandohan'ny
fiainany dia mbola mahery ny 1800 pejy no voatahiry,
mitantara ny fiainany nanomboka tamin'ny 1933 hatramin'ny nahafatesany.

Ny fiainany

a- anarana

Fidelis Justin RABETSIMANDRANTO

b- Teraka

Tamin'ny Oktobra 1907 tao Mananjary Antananarivo

d- Maty

Tamin'ny Augositra 1966

Ny fianarana nataony

- Nampianarin-drenibeny namaky teny tsotsotra izy
- Nianatra tao amin'ny sekolim-panjakana tao Fiadanana
- Nifindra tao amin'ny "Ecole d'Indigene tao Ampasandratsarahoby
- Kilasimandry tao amin'ny Kolejy Saint Michel (4 taona)
- Nahazo farim-pahaizana ambony dia ny fahaizana mampianatra

Ny asa nataony

- Nampianatra tao amin'ny Kolejy Saint Michel
- Redacteur en chef tamin'ny gazety feon'ny marina

Ny asa sorany

a- Teatra

- Antananarivo sy Ambanivohitra
- Fo idealy
- Sahy sedra
- Mizana tsindrian'ilala
- Sarobakolin'ilay jamba

b- Tantara foronina

- Ranokombe
- Vatolahy
- Soaniary
- Hady folo sosona
- langivola

d-Fomba amam-panao

- Ny kabary taloha sy ny ankehitrio
- Kabary vaovao
- Fomba amam-panao Malagasy

e-Amboara tononkalo

- Ny fehezam-bonikazo
- Tritriva
- Vetsovetso takariva
- Andraikiba
- Avonavona resim-pitia

f-Tantara poezia

- Trimofoloalina

g-Siansa samihafa

- Ny tsiambarantelon'ny fanambadiana
- Ny fanandroana Malagasy
- Magnetisme
- Hypnotisme
- Auto-suggestion

h-Boky politika

- front populaire
- Aretina politika ve ny pest

i-Ny gazety niadidiany sy nanoratany

- Ny feon'ny maraina
- Isan'andro
- Ny tanindrazana
- Fampitaha

FANAMARIHANA

Zazalahy tia fanatanjahan-tena izy fony nianatra . Tamin'ny taona 1926 no nanomboka nafantaran'ny maro azy sy ny asa sorany fony izy nanoratra tao amin'ny feon'ny marina

Iharilanto Patrick ANDRIAMANGATIANA

☒ Ny fiainany

Ny tena anarany dia i Iharilanto Patrick ANDRIAMANGATIANA ,teraka tamin'ny 16 Mai 1955 tao Mitsinjo Mahajanga
Zanak'i RAZAFINDRAKOTO John David sy RAZANAMANGA Victoire

☒ Ny sekoly nianarany

Izy dia nianatra tamin'ny sekoly maromaro

Ambaratonga ambany:

- Sekoly Protestanta Ankadimbahoaka
- Ecole Chretienne Ambatomitsangana
- Lycee Moderne Ampefiloha
- Lycee Jean Joseph RABEARIVERO

Ambaratonga ambony:

- Universiten'i Madagasikara, Sampana Teny sy Haisoratra ary Riba malagasy.
- Nandalina ihany koa ny Literatiora frantsay sy ny Antròpologoia ary ny "Fandikana literera".
- Nahazo ny Licence es Lettres Malgaches tamin'ny 1978

☒ Ny toerana niasany

- 1979-1987: Tao amin'ny Lycée sy Collège Maranatha Moramanga, nampianatra Malagasy, Frantsay, Filozofia.
- 1981: Namita iraka tany amin'ny Lycée Mananara-Avaratra (Fihaonana tamin'ny riba malagasy hafa).
- 1987 ka hatramin'izao, ao amin'ny Lycée Andoharanofotsy, mampianatra teny malagasy.

☒ Ny fikambanana misy azy

- Ny Fikambanana Malagasy Mandala ny Riba (fmmr), nanomboka tamin' ny 1993.
- Ny havatsa UPEM (Fikambanan'ny Poeta sy Mpanoratra Malagasy), nanomboka tamin'ny Febrero 1996,
ary Filoha lefitry ny fikambanana izy, nanomboka tamin'ny 1999.
- Ny Akademiam-pirenena malagasy, Sampana I, nanomboka tamin'ny febrero 2002.
- Ny Faribolana IPA.

☒ Ny maha mpanoratra azy

Nanomboka nanoratra tamin'ny taona 1970,
raha vao 15 taona izy dia efa sarotiny tamin'ny fiteny malagasy
ka anisan'ny nanosika azy handalina ny teny sy haisoratra teny amin'ny Oniversite ny ho tonga "tena mpanoratra". o tonga "tena mpanoratra".

☒ Ny asa sorany

Amin'ny teny frantsay:

-L'Epitaphe d'un maître

sombin-tantara voafantina tamin'ny 5° concours de la meilleure nouvelle de langue française RFI-ACCT (Agenee de Coopération culturelle et technique) tamin'ny 1978 .

-La fuite du Dzangòa, sombin-tantara nahazo ny 2° Grand prix du Jun tamin'ny 8° concours de la meilleure nouvelle de la langue française (RPI- ACCT) tamin'ny taona 1984 . -Reflets et Echos ahitana ireo sombin-tantara nahazo loka teo aloha miampy valo hafa (mbola tsy voatonta). **Amin'ny teny malagasy:**

*Amboaran-tononkalo:

- Nandray anjara tamin'ny "Amboaran'ny Hariva" RTM, 1986- Antsan-tononkalo
- Tantara sy ako notolorana "Sitraka sy telina" tamin'ny Fifaninana loka "Ny Avana Ramanantoanina"
- Edisiona Lova BMOI ny taona 1991
- Nofenoina ho tonga amboaran-tononkalo ahitana tononkalo 147 izy taty aorianana (mbola tsy voatonta).
- Sombin-tantara sy ako 1997.
- Felan-tatamo, boky kely tamin'ny fankalazana ny faha-45 taonan'ny Havaisa UPEM.

*Tantara foronina: - Vakivakim-piainana, 1995.

-Do-miverina, 1985.

-Onjam-pilafila, 2001 (Faribolana IPA).

*Tantara an-tsehatra:

Mody sary mihetsika, 1985.

*Tantara an'onjam-peo:

Ilay vatsy famantsiana tamin'ny 1986.

Nolalaovina tao amin' ny Radio Don Bosco (1998-1999).

*Amboaran-tsombin-tantara:

Hamy, 2000 (Faribolana IPA).

*Andram-pandinhana:

Ny Malagasy manoloana ny tolom-pivoarana, 1986.

*Tononkalo, hainteny, sombin-tantara:

nivoaka tao amin'ny Gazetim-piangonana Iraka sy tao amin'ny Gazety Valiha (Havatsa UPEM)

*Ny gazety namoaka ny asa sorany:

valiha

Iraka

*Ny tarakevitra novetesiny

Fitiavana

fahantrana

Tolona

Hendridresin'ny fiainana

VAKIVAKIM-PIAINANA

Iharilanto Patrick ANDRIAMANGATIANA

Malagasy Kilasy Famaranana

1. Ny mpanoratra :

Iharilanto Patrick ANDRIAMANGATIANA

Ny fiaianany

Iharilanto Patrick ANDRIAMANGATIANA dia teraka tamin'ny **16 mey 1955** tany Mitsinjo, Mahajanga. Zanaky RAZAFINDRAKOTO John David sy RAZANAMANGA Victoire. Notezain-dRaibe sy Renibeny avy amin-drainy nandritra ny fotoana vitsivitsy. Vao folo taona dia efa nahavaky ny Baiboly. Nanambady tamin'ny taona 1984.

Ireto ny sekoly nianarany sy ny fianarana nataony :

- Ambaratonga voalohany: *Sekoly Protestanta Ankadimbahoaka, Ecole Chrétienne Ambatomitsangana*.
- Ambaratonga faharoa : *Lycée Philibert Tsiranana Mahajanga, Lycée Moderne Ampefiloha, Lycée J.J. Rabearivelox, Antananarivo*
Nahazo ny *Baccalauréat Lettres et Philosophie* tamin'ny 1974.
- Ambaratonga ambony: Oniversiten'i Madagasikara, Sampana Teny sy Haisoratra ary Riba malagasy. Nandalina ihany koa ny Literatoriara frantsay sy ny Antrôpôlojia ary ny "Fandikana literera".
Nahazo ny *Licence es Lettres Malgaches* tamin'ny 1978.

Ireto kosa ny asany sy ny toerana iasany :

- 1979-1987 : Tao amin'ny *Lycée sy Collège Maranatha Moramanga*, nampianatra Malagasy, Frantsay, Filozofia.
- 1981 : Namita iraka tany amin'ny *Lycée Mananara-Avaratra* (Fihaonana tamin'ny riba malagasy hafa).
- 1987 ka hatramin'izao, ao amin'ny *Lycée Andoharanofotsy*, mampianatra teny malagasy.

Fikambanana misy azy

- Ny FIKAMBANANA MALAGASY MANDALA NY RIBA (FMMR), nanomboka tamin'ny 1993.
- Ny HAVATSA UPEM, nanomboka tamin'ny Febroary 1996, ary Filoha lefitry ny fikambanana izy, nanomboka tamin'ny 1999.
- Ny AKADEMIAM-PIRENENA MALAGASY, Sampana I, nanomboka tamin'ny febroary 2002.
- Ny Farabolana IPA.

- Ny fampitahany ny tenany amin'ity zaodahy. "Ny bokotro tsinona tsy mba mamiratra toy ny an-dRamily, ka tsy tian'ny olona. Ary aiza koa moa izay satroko sy fanamiako sy basiko sy fitreroko e ?".
- Ny "be mpisehon-dRamily nahavita azy, fa ny bakabakako nampikatso ahy !"
- Ny filazalazany ny momba an'i Meja teny Tsaralalàna : "Niolika dia niolika ny tapany ambany, toa te hivoaka avy tao amin'ilay zipony fohy dia fohy ; sa ity fehikibo lehibe loatra no dia nangeja ny andilany ka nampitraotra ireo nofomaojany ? Ny tratrany nihantsy ny hatsiaka tamin'izato akanjo ambony nanarantena, hila tsy hahatahiry izay odiandy nafenina".
- Ny filazany ny fanahafan'i Miara an-drainy eo amin'ny toetrary : "Nifindra teny amin'i Miara ny bokotry Ramily rainy".
- Na dia nahatsikaiky aza anefy dia mampangoraka tokoa rehefa halalinina, ahitana izany ny filazan'i Tsiry ny momba ny tenany : "Nandany fotoana tao an'efi-bahiny tao aho mazàna. Ilay fitara-be no nahavariana ahy tao. Nifanandrina teo Ratsiry be saina mpaka rano tsy an'asa sy izaho".
- Nodinihiko tsara ny endrin. "Endrey 'ty volony ! misaritadritaka toa vody kifa-fa ! Ary 'ty handrin ! mandondona mila hianjera ! Marina tsy mila fanohanana io ! 'Reto maso e ! Lalina dia lalina, fianjeran'izao karazan'alahelo rehetra izao... Ireto molotra aza toa mangovi-pahanterana sahady ! Ratsy tokoa raha ity "Ratsiry be saina tsy an'asa ity ! hoy aho. Nojereko indray ny bikany, notombanako tsara. "Dray"! 'ty tratrany ! mitrakitraky toa tany vatoina ! Ary ity kibo e ! mitofeza-dava tsy mety voky : marina tsy kankanina io ! 'Reto sandry e ! Hozatina dia hozatina, fisavilian'ny daban-drano. Ireto fe aza toa mihenam-pahanterana sahady ! Mahonena tokoa raha ity Besapaka ity, hoy aho".
- Tantara mahaliana tokoa ity tantara ity noho izy mampibaribary zava-misy iaina sy lafin-javatra maro hita na re fotsiny fa tsy nohalalinina. Mifanojo amin'ny hetahetam-pon'ny Malagasy ankehitriny, toy ny fampijoroana ny fahamarinana ny hevitra sasany. Ary ny filazan-javatra ao amin'ny tantara dia nahafhana nampihatra lafiny maromaro amin'ny zava-kanto vita amin'ny teny.

toa reko nitete, nitsitaitaika ; dia nigoriana avy eo, nanorika hatrany anaty foko any ireo vongan'alahelo iloaran'ny fitiavany. Nangidy ny afero ka tohina ny aty. Ny atim-poko, maizina, maizin-kitroka. *Ary ilay jiro, ilay jiro solitany* – tsy nahazava izany, tak. 31.

- Ary ny tantara manontolo dia voafehin'izany tamberina fampiatiana izany ka ny fanoritanany fiainany nambaran'ilay mpandray anjara fototra ao amin'ny tak. 2 : “Tsy mba mety ho tantara ny fiainako. Tsotra loatra manko...” dia naveriny any amin'ny farany, tak. 75 : “Izany no ilazako fa tsy mba mety ho tantara ny fiainako. Mahantra loatra manko...”.

5. Fandaharana an-tanantohatra ny zavatra tanisaina, ka na io lanja miakatra, na lanja midina

- Lanja miakatra no hita amin'ity fampisehoan'ny mpanoratra ny fikororo-soan'ny tokantranon-dry Ramily any amin'ny fahasahiranana noho ny fihe-nan'ny fidiram-bola ity.
- “Noheveriko ho andro ratsy nandalo izany, kinanjo zary *fahavaratra sari-nonina* : ny maraina *nandongilongy*, ny antandro *nanavandra* ary ilay alim-pitoniana aza dia *nirefo-baratra*”, tak. 15.
- Toy izany koa raha nahita an'i Mino indray i Tsiry. Dia nanontany tena hoe : Izy sa tsy izy. Ampitain'ny mpanoratra amintsika ny fizotran'ny eritreriny, niainga amin'ny fisalsalana ka ho tonga any amin'ny fiaikena hoe: tena izy marina.
- “Nodinihiko tsara ka *izy ihany*. Nohatoniko, ka *izy foana*. Notomoriko ka *izy mihitsy*”, tak. 22.

6. Fampiasana fifamalian-drafitra

- Hita eo amin'ny hevitra lazain'ny fehezanteny sy eo amin'ny vahan'ny fehezanteny. Miharihary io fifamalian-drafitra io ao amin'ny takila 3-5.
- Ny akoholahy mpamoha ahy isa-maraina dia vehivavy mpantsaka... Saingy tsy mba neken'ireto mpantsaka ho nitovy zara taminy aho, hany ka noraiketiny hoe i Be saina mpaka rano. Dia menatra aho, tak. 3-4.
- Mba nivaky tamin-dranabavy ihany aho ny amin'izany henatro izany... Ka fantatroy foana anie...
- Ny sosoa mpamelona ahy isa-maraina dia herongeron-dehilahy... Saingy tsy mba neken'ity zaodahiko ho «ara-dalàna» izany, hany ka notebahiny hoe : “Ratsiry tsy an'asa”. Dia saikatra aho. Mba nitaraina tamin-dranabavy ihany aho momba izany fahoriam-panahiko izany... Ka reko foana anie..., tak. 4-5. Mampiseho sehatra roa samy izakan'i Tsiry fanarabiana, samy ijaliany sy itrainany amin'ny anabaviny sy ampiononan'io azy, io fifamalian-drafitra io.
- Na dia any anaty fehezanteny aza dia mety ahitana io fifamalian-drafitra io.
- Rakotovao, nampitonian'ny taona sy ny fahantrana ka “miandry izay igadony”; i Fano, aingan'ny hery sy ny fanantenana ka miandry izay ivelarany, tak. 38.

7. Fampiasana filazan-javatra mahatsikaiky

- Ny filazany ny fahareseny sy ny fahazoan-dRamily otra (vola avy amin'ireo mpamaly fiarakodia sakanany). “Dia naleoko ihany nijanona nitampify teo ambanin'ilay bokotry Ramily ! Bokotra be efa-joro fenoin'ny mpamaly fiara vola isan'andro”.

Ny maha mpanoratra azy

- **Nanomboka nanoratra** tamin'ny taona 1970, raha vao 15 taona monja izy, ary efa sarotiny tokoa ka anisan'ny nanosika azy handalina ny teny sy haisoratra teny amin'ny Oniversite ny ho tonga “tena mpanoratra”.
- **Ny asa sorany :**
 1. **Amin'ny teny frantsay :**
 - *L'Epitaphe d'un maître*, sombin-tantara voafantina tamin'ny 5° concours de la meilleure nouvelle de langue française RFI-ACCT (Agence de Coopération culturelle et technique) tamin'ny 1978.
 - *La fuite du Dzangôa*, sombin-tantara nahazo ny 2° Grand prix du Jury tamin'ny 8° concours de la meilleure nouvelle de la langue française (RFI-ACCT) tamin'ny taona 1984.
 - *Reflets et Echos* ahitana ireo sombin-tantara nahazo loka teo aloha miampy valo hafa (mbola tsy voatonta).
 2. **Amin'ny teny malagasy :**
 - * **Amboaran-tononkalo :**
 - Nandray anjara tamin'ny “Amboaran’ny Hariva” RTM, Antsan-tononkalo, 1988.
 - *Tantara sy ako*, notolorana “Sitraka sy telina” tamin'ny Fifaninana loka “Ny Avana Ramanantoanina”, Edisiona Lova BMOI ny taona 1991.
 - Nofenoina ho tonga amboaran-tononkalo ahitana tononkalo 147 izy taty aorianana (mbola tsy voatonta). *Sombin-tantara sy ako* 1997.
 - *Felan-tatamo*, boky kely tamin'ny fankalazana ny faha-45 taonan'ny Havatsa UPEM.
 - * **Tantara foronina :**
 - *Vakivakim-piaianana*, 1995.
 - *Do-miverina*, 1985.
 - *Onjam-pilafila*, 2001 (Faribolana IPA).
 - * **Tantara an-tsehatra :** *Mody sary mihetsika*, 1985.
 - * **Tantara an'onjam-peo :** *Ilay vatsy famantsiana*, 1986. Nolalaovina tao amin'ny Radio Don Bosco (1998-1999).
 - * **Amboaran-tsombin-tantara :** *Hamy*, 2000 (Faribolana IPA).
 - * **Andram-pandinihana :** *Ny Malagasy manoloana ny toлом-pivoarana*, 1986.
 - * **Tononkalo, hainteny, sombin-tantara :** nivoaka tao amin'ny Gazetim-piango-nana *IRAKA* sy tao amin'ny Gazety *VALIHA* (Havatsa UPEM).

2. Ny boky : Vakivakim-piaianana

Ny ety ivelany

Boky kelikely mirefy 24 sm ny halavany, 14 sm ny sakany ary 0,14 sm ny hateviny. Miloko manga tanora ny fonony ka ny eto anoloana dia ahitana ny anaran'ny mpanoratra, ny lohatenin'ny tantara, ny sarin'ny mpanoratra izay misy ny anaran'ny loka azony : loka voalohany HAVATSA UPEM 1995 ; ny sehatra andalinana azy : ny kilasy famaranana.

Tafiditra ao amin'ny fandaharam-pianarana malagasy kilasy famaranana sokajy A.C.D. Taona nivoahany : 1998.

Ny ao anatiny

Saika niverina amin'ny taratasy voalohany ny tao amin'ny fonony, ankoatra ny mikasika ny nampidirana azy ao amin'ny fandaharam-pianarana. Ny takila voalohany dia misy ny teny fanolorana nataon'i RADO. Ny takila faharoa dia ahitana fampieritreretana notsoahina tamin'ny Baiboly mikasika ny fahendren'ny mahantara. Ary eo ambanin'izay no ampitenenan'ny mpanoratra ny mpandray anjara fotora, ilazany ny momba ny tantarany : tantaran'olon-tsotra izay nosoritan'ny fiainany. Any amin'ny faran'ny tantara dia hamafisin'ny mpanoratra io nolazain'ny mpandray anjara fotora io ka nambarany fa tantaran'ny olomahantra ny fiainany ka tsy mahaliana.

Ny tena tantara dia ao anatin'ny takila miisa dimy amby fitopolo.

Ny takila farany dia misy ny raki-piaianana aman-tsoratry ny mpanoratra sy ny nanontana ny boky. Tsy ahitana fizahan-takila any amin'ny farany.

Trano printy, Imprimerie Tiana. Isan'ny natonta : 10.000.

Ny mampiavaka azy

Tantara foronina voasoratra tamin'ny 1995 ; nahazo ny loka voalohany tamin'ny fifaninanana nampanaojin'ny Havatsa-UPEM ; ny nahazo ny loka faharoa dia ny *Silaky aina* nosoratan'i Lila RATSIFANDRIHAMANANA, ary ny nahazo ny loka fahatelo dia ny *Sary vongana* nosoratan'i Bernard RAVELOHARISON.

3. Ny tantara raketin'ny boky

Rafitry ny tantara

Tantara misy fizarana efatra , voasoratra ao anaty takila 75 :

- *Fizarana voalohany* : takila 3-17, ahitana toko roa : Tsikalankalam-pihavanana.
- *Fizarana faharoa* : takila 18-31, ahitana toko roa : Tsikalankalam-pitia.
- *Fizarana fahatelo* : takila 32-58, ahitana toko telo : Tsikalankalam-bola.
- *Fizarana fahefatra* : takila 59-75, ahitana toko telo : Tsikalankalan'olona.

3. Fanavaozana fomba fiteny na ohabolana

Mahaliana satria mahavoakaavy hatrany izay tian'ny mpanoratra hambara. "Saingy omby mahia aho e, tsy mba filelaka fa dia fanaikitra kosa", tak. 9. (Ny omby mahia tsy lelafin'ny namany). "Ary kaiki-kavana, mafanafana sy mahararirary fa lefitra ihany", tak. 9. (Mafanafana toa ratsy ataon-kavana). "Fara fialofana anabavy e", tak. 10. (Fara vady, anadahy). "Ny manam-patsa be pitia", tak. 17 (Manao havako raha misy patsa). "Ny olana tsy mba vatsy", tak. 18. (Ny tsinay tsy mba vatsy). "Aleo mihinan-kely toy izay mihinana ny tsy fihinana", tak. 43. (Aleo homan-kely toy izay mandry fotsy). "Ilay voalavo eo an-kibon-drazaodahiko tsinona tsy fantatro na efa maty na tsia !", tak. 46. (Tsy maty voalavo an-kibo). "Indrisy r'ilay jamba ! Voa vao hisoroka !", tak. 69. (Soro-baton'ilay jamba, voa vao mihilana).

4. Fampiasana tamberin-teny

a) Ny tamberin-teny mifandray tendro :

"Anisan'ny lahasako koa manko io, saingy io no *nahafinaritra ahy indrindra*. *Mahafinaritra indrindra* satria tiako ilay olona tsenaiko any", tak. 6.

"Lazao ahy ary ny *tsara* e ! *Tsara* ve ny karama lavitra ny ara-dalàna omen'i Aziz antsika".

b) Ny tamberin-teny an-doha rafitra, na fehezanteny mitovy loha :

- *Menatra* aho manko. *Menatra* sao ho hitany eo. *Menatra* ny fifosan'ireo mantsaka ireo aho, tak. 3.
- *Nitombo* ny olona nifaneraserako : *nitombo* koa ny olana nosedraiko. *Nitombo* sahala amin'ny zazakely ny vola nilaiko, tak. 24.
- Miampofo aina samihafa ny *aloka* isan-tsokajiny : Ny *aloky* ny rindrina ifonso-san'ny "katimia", ny *aloky* ny andrin-jiro itampifian'ny mamo, ny *aloky* ny lavarangana iafenan'ny "mpialina", ary ny *aloky* ny ati-fiara ifankatiavan'ireo mpifamofo miserana, tak. 37.
- *Roapolo taona* no nametrahany ny fanontaniana tahaka izany. *Roapolo taona* tsy nahazoany valiny mahafa-po, tak. 41.

d) Tamberin-teny am-para rafitra :

- Tiako ho-vidiana ho azy ny fanafody rehetra, ny sakafy rehetra, ny tsara rehetra, tak. 30.
- Ny tompon'ny fahefana rehetra eto an-tany dia ny firenena *manan-karena*, ny tambatr'orinasa *manan-karena*, ny fianakaviana *manan-karena*, ny olona *manan-karena*, tak. 45.

e) Ny tamberina fampiatiana :

- Izay fanehoan-kevitra amerenana any amin'ny faran'ny famelabelaran-javatra ny teny na andian-teny nentina nanombohana azy.
- *Ary ilay jiro, ilay jiro solitany* mpambomba anay, nanoritra aloka teny amin'ny valin-drihana sy teny amin'ny rindrina sy teny rehetra teny, sarisary maizina nampanalavirin'ilay lelafo nisarika ny jeriko - dia ny masoko natahotra ny hahita ireo tomanin'i Mino iborahan'ny fitiavany. Saingy na nodiako tsy hita aza,

Ny filazan-javatra ampiasain'ny mpanoratra ato ka mahakanto azy :

1. Fampiasana teny voafantina

a) Fiteny andavanandro nefà tsy ampiasain'ny tanora firy :

- nanantsafa, tak. 6 ; tamoraina, tak. 16.
- nisalobona, tak. 22 ; ambilombazana, tak. 42.
- konka, tak. 50 ; somaingisaingy tak. 65.

b) Fiteny tsy mahazatra :

- mitolitsika, tak. 21; vahoho, tak 71; nijihijihy, tak. 71; nijihina tak. 71.

d) Fiteny malagasy trainaïny :

- sakan-dahany, tak. 14 ; fatotra amam-pondrana, tak. 26.

e) Fiténin'ny sokajin'olona :

- Fiténin-jaza, fiténin'i Vony kely :

“Ividianan'i Tsiry be mofo aho izany an !”, tak. 6-7.

“Poika, tsy tian'i dadanay i Tsiry be e !”

“Angaha ianao efa manana zazakely hafa miaraka milalao aminao ?”, tak. 46.

- Fiténin'ny mpivaro-tena :

“Irery angaha, ho'aho, izato malalako e ?”, tak. 19.

“Mitombo kosa izany ny volan'ialahy a !”, tak. 21.

- Fiantson'ny mpivaroatra hani-masaka :

“Aty razokiny be a !”, tak. 19.

2. Fanovana endri-javatra

a) Voambolana nandikan'ny mpanoratra teny vahiny sasantsasany :

- tambin-tsakafo, tak. 15 : *goûter*
- saram-pisakaizana, tak. 11 : *gâge*
- taokaonty, tak. 60 : *comptabilité*
- vatam-panorondry, tak. 65 : (*jeu*) *solitaire*

b) Teny noforonin'ny mpanoratra :

(ilazany ny zava-misy, misy notakariny tamin'ny fiteny trainaïny, misy nosintoniny avy amin'ny endri-piainana ankehitriny) :

- pitik'afô, tak. 13 : vola azo avy amin'ireo mpamily fiara tsy manan-taratasy ara-dalàna
- bokotra, tak. 11 : *galôna*
- mpila, tak. 21; mpividyl, tak. 20 : ireo lehilahy miaraka amin'ny mpivaro-tena
- rimorimom-piainana, tak. 10 : *adim-piainana*
- lalan-jirika, tak. 61 : lalan-kely ratsiratsy manavatsava anaty tanàna mampatahotra
- andro ririnina, tak. 61 : *toetra* mora mivadika

d) Anaram-bosotra na fiantsoana sokajin'olona sasantsasany :

- Besapaka, tak. 3 : be saina mpaka rano, fiantsoan'ny mpantsaka an'i Tsiry
- Mpanendaka , tak. 21: ireo mpangalatra ny eny an-koditr'olona
- Borisatroka, tak. 43 : karàna
- Zazavavin'ny alina, tak 19 : ireo mpivaro-tena

Famintinana ny tantara

Tovolahy kamboty efa mba tody teny amin'ny Universite ihany saingy tsy taftita tamin'ny fianarana nataony i Tsiry. Nipetraka tamin'i Voahangy anabaviny izy, saingy tsy zakan-dRamily zaodahiny na dia nandefitra sy nanao ny asan-trano rehetra aza, ka voatery niala tao. Teny am-pitadiavana trano isitrihana no nahitany an'i Meja, tovovavy mpivaro-tena, sy naneken'io hitondra azy any an-tranony. Tao amin'io trano io no nifanojoany tamin'i Mino, olon-tiandy taloha izay nandao azy, lasa mpivaro-tena ary marary ankehitriny.

Mainka nampitototo azy hitady asa ny fifankatiavan'izy sy i Mino. Efa saika kivy izy raha nahita asa ho azy tao amin'ny tranombarotry ny karana iray atao hoe Aziz i Meja. Tsapan'i Tsiry tao ny hamafin'ny asa, ny tsy rariny ataon'ny mpampiasa amin'ny fandoavan-karama, amin'ny fanararaotam-pahefana sy amin'ny fampitomboan-karena tsy mazava. Niara-nanodinkodin'entana tamin'i Fano, mpiambina namany izy na dia natahotra mafy sy mba te hijoro amin'ny fahamarinana ihany aza. Taty aoriania dia nisolotoerana ny mpanao kaonty izy, nanjary nifandray tsara tamin'i Aziz sy nahazo tombontsoa betsaka. Nampitandrina azy i Fano sao mifono tetika maizina izao fifandrain-*s'*i Aziz aminy izao nefà tsy nohenoiny. Nokarakarain'ity mpampiasa azy haka entana any Maorisy izy, jamban'ny hafaliana hiampita ranomasina ka revo nanatanteraka izay rehetra nampanaovina azy. Kanjo sarona teny amin'ny seranam-piaramanidina tao anatin'ireo valiha nampitondraina azy sy ny palitao nampisalorana azy ireo vovo-bolamena saika haondrana an-tsokosoko nefà tsy fantany akory. Resy teo anoloan'ny fampijaliana nataon'ny mpanao famotorana izy. Tsy afa-niaro tena teo anoloan'ny mpitsara mpanao famotorana koa sady nialan'ity naniraka azy mora foana. Koa nampidirina amponja izy, tsy hisy afaka hamony ary nahatsapa tokoa ny fahareseny teo am-piandrasana ny fitsarana azy.

Fizotran'ny tantara :

Toe-javatra niandohana : Tsy afa-nanohy fianarana intsony i Tsiry ka voatery nipetraka tamin'ny anabaviny sy ny fianakaviany.

Toe-javatra manova : Niova ny asan-dRamily, nidina ny fari-piainany, tsy zakany intsony i Tsiry na dia efa niaritra ny latsalatsa isan-karazany hatramin' izay aza ka niala tsy nipetraka tao aminy intsony.

Olana : Tsy nahita trano itoerana i Tsiry, nivenjiveny teny, tonga tany Tsaralalàna.

Vahaolana : Nahita an'i Meja dia nanaraka an'io tany an-tranony, nifankahita tamin'i Mino.

Olana : Tsy ampy ny volan'izy telo mianadahy, i Mino tsy mety salama ; i Tsiry anefa tsy mety mahita asa.

Vahaolana : Nahitan'i Meja asana mpiambina tao amin'ny tranombarot'i Aziz i Tsiry.

Olana : Nambakain'i Aziz i Tsiry, tsy nifanarahana ny vidin'ny kafe nomena azy isamaraina.

Vahaolana : Fandeferana no nasain-dRakotovao, mpiambina, hoatra azy efa zokiolona, nasetry izany ; ary fiarahana manodinkodina horonan-damba no nataon'izy sy i Fano.

Toe-javatra mpanova : Lasa mpanao taokaonty tao amin'ny tranombarot'i Aziz i Tsiry, nihatsara ny fiainan'izy telo mianadahy.

Olana : Nofitahin'i Aziz i Tsiry, mody nomeny tombontsoa sy nifandraisany tsara ary notairiny tamin'ny hoe ho any Maorisy, hay nampitondrainy vovo-bolamena an-tsokosoko am-pitaka.

Toe-javatra mamarana : Tratra ireo vovo-bolamena tany aminy. Tsy afaka niaro tena izy ka dia voatana tany am-ponja.

Ireo mpandray anjara

Mpandray anjara fototra

I Tsiry: Tovolahy manifinify, efa lasa lavitra tamin'ny fianarana ihany saingy tsy nahatody ka voatery nipeetraka tao amin'ny anabaviny nefo natositosiky ny zaodahiny. Mba nihiratra kely ny fiainany nony nifankatia indray tamin'i Mino, olontiany taloha sy noho izy tafiditra hiasa tao amin'ilay tronom-barotry ny karana iray izay nahafahany nisondrotra ihany. Voafandrika anefa izy ka any am-ponja no ifasarany.

Mpandray anjara mpanampy

I Voahangy: Anabavin'i Tsiry izay nandray azy rehefa tsy nianatra intsony izy. Nifandray taminy sy tia azy tokoa ka nitaranainy tamin'ny fanarabian'ireo tovovavy mpantsaka sy ny latsalatsan-dRamily. Mataho-bady anefa ka tsy afanano hitra am-badiny sy niaro ity anadahiny. Nizaran'i Tsiry ny hafaliany koa izy nony mba netinety ny fiainany.

I Vony: Zazavavy kely mahatehotia, zanak'anabavin'i Tsiry ihany koa, zandrini'i Miaro, nifandray am-po tamin'i Tsiry ; notsenain'i Tsiry rehefa avy nianatra, nilalavany, nalahelo noho ny tsy fahitany ity anadahin-dreniny intsony.

I Meja: Tovovavy mpivaro-tena sy mpiasa amin'ny hôtely, hitan'i Tsiry teny Tsaralalàna raha nivezivezy tsy nahita hisitrihana izy. Nihevitra an'i Tsiry ho te hiaraka aminy ka nanaiky ny hitondra azy tany an-tranony. Naman'i Mino tena tia azy. Nahita asa ho an'i Tsiry. Tsy afa-namonjy azy intsony taty aoriana fa natahotra ny ho very asa.

I Mino: Tovovavy kanto niara-nianatra tamin'ny Tsiry sy nifankatia taminy tany amin'ny Oniversite nefo nandao azy. Laso mpivaro-tena, niray trano tamin'i Meja ary tsy salama intsony. Nivitrana indray ny fifankatiavan'izy sy i Tsiry.

Rakotovao: Lehilahy lehibe, mpiambina ny magazay miaraka amin-dry Tsiry. Drodrokyn asa mafy sy ny fandeferana nefo miaritra ihany sitrany ahay vaza-mihetsika.

I Fano: Mpambina naman'i Tsiry, mahatsapa ny toerana misy azy, mahafantatra ny zava-misy ao am-piasana, te hiavo-tena ka manodina horonan-damba amin'ireo ampitaterina azy amin'ny alina, tsindraindray. Mahataka-davitra ka nampitandrina an'i Tsiry tamin'ny fihetsik'i Aziz.

Mpandray anjara mpandenitika

Ramily: Zaodahin'i Tsiry, zandary nahazo otra «pitik'af» avy amin'ireo mpamaly fia-rakodia sakanany ; lehilahy mprehareha sy mpanjakazaka izaitsizy. Nony nidina ny fari-piainany, vokatry ny namindrana azy amin'ny toeram-piasana hafa, dia nitombo ny loniloniny tamin'i Tsiry ka novakiny taminy fa tsy zakany intsony izy, ary naharihariny ny tsy fitiavany azy, hatreny amin'ny fitsarana.

IMiaro: Zanak'anabavin'i Tsiry, zanak'i Voahangy, nanahaka an-dRamily rainy teo amin'ny fireharehany sy ny fanambaniany an'i Tsiry.

IAziz: Karana mpanan-karena tompon'ny tronom-barotra niasan'i Tsiry. Tia kely, tsy mahafoy ho an'ny mpiasany na dia kafe iray kaopy aza. Nampitombo ny fananany amin'ny fampidirana entana tsy mazava. Nandrokidroky an'i Tsiry ka am-pitaka no nampitondrany azy vovo-bolamena haondrana an-tsokosoko ho any Maorisy. Kanjo sarona i Tsiry ; niala mora foana i Aziz.

b) hevitra mampitombo ny fahalalana ny zava-misy ka mampisokatra ny maso satria ahalalana zava-misy hafa noho ny mahazatra.

Ohatra :

- Ny fampitomboan-karena amin'ny fomba tsy marina ka amin'ny alina no itaterrana horonan-damba iray kamio : “Matoa alina no aterina ny entana, ao raha ? Ny entana mazava, entina mazava. Ny entana maizimaizina, aterina maizina. Ny ara-dalàna atao tazan'ny besinimaro tsara, mba ho vavolombelon'ny fahamarinany. Ny an-kosoka kosa, ampirimintsika mpanompo mangina, mba ho antoky ny fananan-karenany”, tak. 49.
- Ny fanondranana harem-pirenena an-tsokosoko, toy ireo vovo-bolamena hita tao anatin'ireo valiha telo nampitondrain'i Aziz an'i Tsiry sy tao amin'ny “sosom-bozon'ilay palitao” nampisalorany azy”, tak.67-69.

d) hevitra maneho ireo zava-misy iaraha-mahita tian-kialana

Ohatra :

- Ny hasarotry ny fitadiavana asa : “Toa olom-boaozona, ka natao hitady fa tsy natao hahita. Toa olom-bery, ka natao hirenireny fa tsy hanam-pitsaharana. Niala maraina, dia nitety vohitra : “Sao mila mpiasa ianareo, tompoko ?” Dia nihomehy ny olona, na nanaraby, na niavona, na nitsetra, ..., fa tsy mba namaly mihitsy hoe : “Eny, mila mpiasa izahay”, tak. 28.
- Ny havesatry ny fahantrana : “Tsy nahitam-piovana ny toe-pahasalamani'i Mino. Nihombo aza ny fandinhako ny aretiny. Nihasarotra anefa ny fahazoam-panafody ... Ny sakafo tsizarizary rahateo. Tsy misy azo iantreherana”, tak. 28.
- Ny fanararaotana ny madinika : “Nahoana raha miala sasatra kely ianao Rakotovao, hoy aho nitsetra ity lahiantitra efa mireparepa tokoa. Ren'Ingahy Aziz aho ka notezerany : “Ino miala sasatra ? Malaky ianareo ! Olo mila mandeha mody matory. Ataovy asa ! Tsy mila resaka !”. Izany no kabary tsy valiana. Nitohy ny ady maizina. Nandeha ny ora. Mivezika dia mivezika ireo vitsika telo lahy”, tak. 51.

e) hevitra mahaliana, satria mifanandrify amin'ny hetahetam-bahoaka tamin'ny vanim-potoana nitrangan'ny tantara.

Ohatra :

- Ny faniriana ny hanjakan'ny fahamarinana : “Ka ny anjaran'ny mahamantra anie dia izay atolotry ny mpanana azy ihany e ! Dia inona no Fahamarinana amin'izany ?” tak. 45.

f) hevitra manamarika ny firenena malagasy dia ny filozofiany izany.

Ohatra :

- Ny mikasika ny hasarobidin'ny fihavanana, ifikirana na toy inona na toy inona havesany : “Indrisy anefa ! Havako ihany Ramily zaodahiko !... Tsikalankala-mpihavanana : na ny kely indrindra aza tahirizina satria sarobidy loatra !”, tak. 9.
- Ny fandalan'ny Malagasy ny fanahy : “Samy hafa i Meja teny Tsaralalàna sy i Meja ao an-tranony. Na fiteny na fihetsika niova tanteraka. Ary na ireo akanjo fenti-miisa teny an-kodiny aza efa nosoloiny fitafy maontina kokoa. Niverina ho Malagasy izy : mahalala menatra !”, tak. 25.

tin'ny haizina ao ! Ampitovian'ny haizina ny rehetra. Tsy misy mifampijerijey. Amin'ny alina manko, matoa mifandinika : mpinamana izay na... mpifahavalao. Fa tsy hifampiolonolona tahaka ny amin'ny antoandro. Azon'ialahy, ry Tsiry ? Namako ny alina, tiako ! Tokony ho tia ahy koa... F'izay fahavaloko ao indray, matahotra ny sandry be ka mandositra. Izany mihitsy, leitsy no itiavako ny alina : manjaka ao ny sandry be ; manjaka aho !”, tak. 39.

b) *hevitra nanjavozavo*, nananan'ny olona ihany saingy ny mpanoratra no mampivoitra azy.

- *Ohatra :*

- Ny fiheverana ny mahamantra : “Mavomavo angaha ny tena ka ataon’ny olona ho maintimainty saina.”, tak. 28.

- Ny fiheverany ny vavaky ny mahamantra : “Ny tanam-polo manatona an’ Andriamanitra, maivana kokoa ; ny tsy manan-kotafiana, tazany kokoa.”, tak. 29.

- Ny fandraisana ny fiainana : “Fohy, hono, ny fiainan-janak’olombelona, fa ny fahorianana samihafa no toa dia manalava azy.”, tak. 47.

d) *hevitra sarostra*, nefà manjary takatry ny olona ihany noho ny fahaizan’ny mpanoratra maneho azy.

- *Ohatra :*

- Ny fahazoany an’Antananarivo amin’ny alina : “Antananarivo mamatonalina manko tsy mba matory. Mitepotepo ny fony, fa tsy hamoha tory ny “olo-marina”. Miefonefona ny avokavony, fa tsy hamindra aretina amin’ny olom-pinaritra. Natao ho an’ny manan-kotadiavina ny andro, fa ny alina ikarohan’ny tsy manan-koraisina...”, tak. 37.

- Ny fandinihany ny momba ny asa : “Tsy ny asa no haminaniana sahadys ny fanahy.”, tak. 25.

e) *hevitra tsotra*, nefà manjary mahavelom-panontaniana na mahatonga hanao fampitahana, noho ny fandrosoan’ny mpanoratra azy amin’ny fomba miaingitra.

- *Ohatra :*

- Ny filazalazany ny amin’ireo mahamantra : “Tsy mba manam-potoana ho an’ny tenany ny mahamantra na toa tsy misy heviny ho azy ny fotoana. Tsy mba misy zava-mahagaga antenainy manko”, tak. 12.

- Ny fanehoana ny marina : “Ny maha ambany maharary, fa ny ambaniana no tsy laitra”, tak. 53.

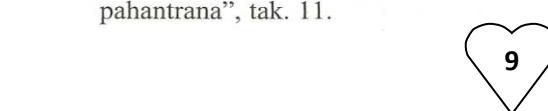
2. Ny lanjany

a) *hevitra tsy poaka aty*, fa azo ampiasaina hanitsiana ny fiheverana na hieritreretana, satria ao amin’ny tantara dia tsy maina toy ny anatra na toro hevitra atsipy fotsiny ireny hevitra ireny.

- *Ohatra :*

- Ny filazany an’i Tsiry sodokan’ny renivohitra : “Iarivo manko no nolofinofiko fahiny fony tany Anativolo !”, tak. 18.

- Ny fitodihan’ny sainy amin’ny any ambanivohitra izay mbola azo trandrakhina : “Tokony ho nifototra tamin’ny fambolena sy ny fiompiana ihany aho, tokony ho nanatevina ny ambaindain’ny ambanivohitray, tokony ho nijanona ho tan-tsaha ihany. Toa lany andro nitoratoraka lanitra aho ka tavela ety an-dohasaham-pahantrana”, tak. 11.

Mpandray anjara miserana na mandravaka

- *Ireo mpantsaka*: Mpandrabilaby an’i Tsiry, mpifosa.
- *I Houssen* : Karana tokony hiaraka amin’i Tsiry haka entana any Maorisy, nefà nony nivadika ny tantara dia tsy hita izay nalehany.
- *Ireo mpiasian’ny seranam-piaramanidina* : Nahasarona ny vovo-bolamena.
- *Ireo mpanao famotorana* : Nampiasa fampijaliana mihatra aman’aina nefà afaka mitsipaka izany mora foana.
- *Ireo mpitsara* : Jamban’ny “fahamarinañ”ny mpanana sy ny an’ireo mpanao famotorana.

Ireo lohahevitra ao amin’ny tantara

- Maro ny lohahevitra hadihadiana ato amin’ity tantara ity :	
- ny fandrika mpahazo ny tanora	- ny fitiavana
malagasy	ny fahamarinana
- ny fahantrana	- ny alina
- ny hamafin’ny adim-piainana	- ny vintana sy ny anjara
- ny fihavanana	- ny fifandraisian’ny Malagasy sy
- ny lanjan’ny harena	ny Vahiny
- Telo amin’ireo ihany no hodinihintsika (haingankaingana) dia ny fahamarinana, ny fitiavana ary ny hamafin’ny adim-piainana.	

Ny fahamarinana

1. Ny fahamarinan’ny mpanana :

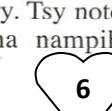
Hoy ny mpanoratra : « Ny tompon’ny fahefana eto an-tany dia ny firenena manankarena, ny tambatr’orin’asa manan-karena, ny fianakaviana manan-karena, ny olona manan-karena ». Afaka mandidy sy mitantana amin’ny sehatra rehetra izy araka izany ; mihevi-tena na heverina ho tompon’ny fahamarinana koa, araka ny hita amin’ny hoe : «an’ny vola ny fahamarinana eto an-tany». Aminy dia io fahefany io no heveriny sy ampanjakainy ho rariny, «ajorony ho rariny». Amin’ireo mpanana tompom-pahefana ireo dia tsy rariny izay tsy mifanaraka, tsy mampitombo na tsy mampijoro ny fahefany ; «ankoatra izay, tsy izy».

2. Ny fahamarinan’ny mahamantra :

Ny ankizy tsy manan-tsiny no mahatakatra ny fahamarinana heverin’ny mahamantra, araka ny voalazan’ny mpanoratra : «Dia eo imolotry ny zaza tokoa va re ny fahamarinana e !». Irin’ny mahamantra ny hampanjakana azy io : «Tsy izay fiantrana no ilaike, fa ny tokony ho ahy ; tsy mangataka aminy aho fa mitaky ny anjarako». Voatery ampan-deferiny sy ampangininy nefà io fahamarinana io noho ny tsy fahafahany manoatra : «Andao hiasa, ry Tsiry a, hoy Rakotovao, izay no azontsika atao». Hany fiononana ho azy ireo ny fiheverana fa ambony loatra ny tena fahamarinana : «an’Andriamanitra».

3. Ny fandresen’ny “fahamarinan’ny mpanana” :

Milefitra eo anoloan’ny fanamparam-pahefana atao’ireo mpanambola mpampiasa azy ireo mahamantra : «Fahanginana no asetriny ny tsy rariny mihatra aminy». Anisan’ireo mahamantra ireo i Tsiry. Tsy notoheriny ny fiampangana azy ho mpandainga raha nitantara ny fampijaliana nampiharina taminy nandritra ny famotorana :

«Nivandravandra ahy ry zalahy. Niondrika aho». Nékeny ny fahereseny teo anatrehan'ireo te handentika azy : «Tsapako fa maivan-danja aho raha oharina amin'iretsy mpampahory ahy : Manam-pahefana izy ! Naleoko nangina ». Nozakainy ny fanamelohana azy noho ny tsy fahafantarana ny tena marina sy ny fitsipahana izay marina narosony : «Tsy niaro tena intsony aho... Efa tsy marina ny mariko. Efa sandoka ny fahamarinako».

Ny fitiavana (teo amin'i Tsiry sy i Mino)

Ny nitsirany :

Ny hatsaran-tarehy amam-bika sy ny hatsaran-toetra nananan'i Mino no nitiavan'i Tsiry azy : «I Mino, anisan'ireo be mpaniry tokoa noho ny bika aman'en-driny kanto sy ny toetrany maotina».

Ny endrika nisehoany :

Napetrak'i Tsiry amin'ny toerana ambony ny olon-tiany : «ilay nireharehako», «nohindrahindraiko». Nametrahany fitokisana izy : «nandrasako tamim-pitokiana». Navelany koa ny helony. Nifandray tanteraka izy roa ka nifampizara hafaliana sy alahelo : «ny fanahinay niombom-pitiavana».

Ny toetrany :

Madio ny fitiavana nitiavan'i Tsiry an'i Mino : «niononako tamin'ny orokoroka». Mahery koa izany fitiavana izany, tsy resin'ny fotoana sy ny fisarahana, tsy matin'ny fahafantarana ny fahadisoana nataon'ny iray, tsy lefin'ny fiovan'ny toe-batana : «na dia nolazoin'ny aretina aza ireo takolany, na dia nalentyky ny fahantrana aza ireo masonry».

Ny vokany :

Nahazo hery hanohizana ny fitadiavany asa i Tsiry noho ny fitiavana : «Hery vaovao nentiko, nikaroka asa ny fifankatiavanay sy i Mino». Naniry hanao izay haahasambatra ny olon-tiany izy : «Tiako hovidiana ho azy ny fanafody rehetra, ny sakafio rehetra».

Ny hasarotry ny adim-piaainana

1. Ny nahatonga ny adim-piaainana :

- Ny fahakambotiana : «Saingy ho aiza anefa ? Tsy ray, tsy reny ! Tsy rahalahy tafita, tsy havana hiantra ! I Voahangy anabaviko no mba tena havako. E ! ry Dada sy Neny ! hoy ny sentoko, tsy azoko atao ny hanaraka anareo saingy raha ny safidiko, any aho toa mba handry fahalemana».
- Ny tsy fahavitan'ny fianarany na dia niezaka sy nihafy tokoa aza izy : «Anisan'ny nampanaintaina ahy koa ny momba an'io tsy nahatontosako ny fianarana ambony io».
- Ny fahasarotan'ny fitadiavana asa : «Herinandro dia lanim-pandavana ny herim-poko». «Efa te hiasa aho, mba te hiasa... Mba hanana mpampiasa hanarama ahy...».
- Ny fahasarotan'ny mipetraka amin'ny havana : ankoatra ny latsalatsa tsy main-tsy niaretan'i Tsiry dia nolazain-dRamily zaodahiny mazava taminy fa «raha hamelona izao havana mafy ady rehetra izao, iza intsony no ho tafavoaka amin'ny fahantrana» ka «aleony, hono, miompy dinta na moka na hao, toy izay mahita ahy (an'i Tsiry) ao an-tranony».

2. Endrika isehoan'ny adim-piaainana :

- Tsy fananana trano hitoerana : «Ary ity izaho, aiza no hisitrika ?». «Tsy mahita trano hanitrihana ny lohako anio alina aho, ka nanaraka an'i Meja tsy sazoka... Mafy ny irery anaty haizina».
- Tsy fananana izay hitsaboana sy hamalifaliana ny olon-tiana : «Kanefa izay tiako nitoetra ho faniriana, faniran'ny tia tsy manan-katolotra».
- Fihafiana amin'ny karama kely : «karama ambilombazana».
- Fiaretana ny fanompoana isan-karazany : «Ny tolakandro manontolo fenoina irakiraka, batabata, fanasana fiara, fisorohana tokotany».
- Fahanginana manoloana ny tsy rariny : «Andao hiasa, hoy Rakotovao toy ny nanambitamby ahy ! Tsy tsara raha izao ise dia hifandona amin'Ingahy Lehibe sahady...». «Misy ady tsy fiady».

3. Vokatr'izany fahasarotam-piaainana izany :

- Mahatonga hangalatra, hanodina horonan-damban'ny tranom-barotra : «Mihetsika letsy a, hoy i Fano. Raha izay karama no antenain'ialahy, dia ho Rakotovao koa no hiafaran'ialahy !». «Raha hendry araka ny filazandRakotovao ialahy, dia izay hamokaran'ireny volan'ialahy ireny heverina, fa aza be fanontaniana eo, hoy i Fano ! Ny ahy izao, alefako any amin'i Neny ny sasa-ny, mba hividianany na dia tanin-ketsa ihany aza ho ahy».
- Mahatonga ho taitaitra rehefa mba tafasondrotra kely ka tsy hitandrina : «Nanomboka ho hazo avo aho. Nodiako tsy re anefa ireo rivotra samihafa nan-kahala ahy... Tsy nisalasala indray Ingahy Aziz nanarama ahy valo arivo sy iray alina ariary ! Ary ny «pitik'afô» tetsy sy teroa manginy fotsiny... Tsaroako teo Ramily zaodahiko. «Ny vola tokoa no maharangahy».
- Mahatonga ho resy, higadra, eo anoloan'ny mpanana izay nanao azy ho fitavana. «Tsy niaro tena intsony aho. Atao inona moa izany... Efa namadika ahy izay efa nitokisako... Rariny raha disoina aho. Efa nanaiky ho tsikalakan'olona tsinona».

Ny mahakanto ny tantara “Vakivakim-piaainana”

Araka ny efa fantatsika hatramin'izay, ny mahakanto ny tantara iray amin'ny ankapobeny dia ny hevitra raketin'ity sy ny fanehoan-kevitra.

Ny hevitra raketin'ity tantara ity ka mahakanto azy :

Ny toetra sy ny lanjan'ny hevitra raketin'ity tantara ity no hojerena hanehoana ny mahakanto ny tantara.

1. Ny toetrany :

- a) hevitra vaovao, tsy nosaintsainina akory nefá miharihary tokoa rehefa eritreretina.
- Ohatra :

- Ny fiheveran'i Fano ny alina : «Ny alina, leitsy no tena fiainana a ! Amin'ny alina tsy eo Ingahy lehibe hitrerontreron ; matory i madama ka tsy afa-manirakiraka ; tsy misy mpividy manabotoboto ahy intsony ; mitsahatra ny fanalikana rehetra ! Amin'ny alina, malalaka ny lalako, malalaka ny arabe tsy misy misakantsakana amin'izay tiako haleha. Namako daholo koa ny mandeha eny. Mahafantatra ahy, ary mba miarahaba ahy. Olona aho rehefa alina ! Iza no hahita ny pataloako rovitra ? Tsy misy mahafantatra izay kiraroko loaka koa ao ana-